

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Obor KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Katedra sociologie, andragogiky

a kulturní antropologie

MEDIÁLNÍ OBRAZ MUSLIMŮ V ČESKÉ
REPUBLICCE

(Bakalářská diplomová práce)

Autor: Monika Abrahámová

Vedoucí práce: Mgr. Andrea Preissová Krejčí, Ph.D.

Olomouc 2013

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Mediální obraz muslimů v České republice“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem Mgr. Andrey Preissové Krejčí, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Podpis autorky práce:

V Olomouci dne:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. Andree Preissové Krejčí, Ph.D. za věnovaný čas a cenné připomínky, kterými mi pomáhala při tvorbě této práce. Rovněž děkuji

Martinu Hovadíkovi za rady a jazykovou korekturu a všem, kteří mě v průběhu psaní podporovali.

ANOTACE

Tato teoreticko-empirická bakalářská práce se zabývá zobrazováním muslimů v českých médiích. Metodou kvantitativní obsahové analýzy byly zpracovány články celostátních deníků Mladé fronty DNES, Práva, Deníku, Lidových a Hospodářských novin a internetových serverů Novinky.cz a Aktuálně.cz, zveřejněných v období od 1. ledna 2012 do 31. prosince 2012. Hlavním záměrem realizovaného výzkumu bylo zjistit, v jakých kontextech se v těchto médiích o muslimech hovoří a zda je nastolený obraz muslimů vyvážený. V teoretické části práce jsou nastíněny základní principy mediálního konstruování reality a zobrazování menšin, teorie vzniku identity ve vztahu k menšinám a krátký historický popis přítomnosti muslimů v ČR.

KLÍČOVÁ SLOVA

mediální konstrukce reality, muslimové, kvantitativní obsahová analýza, média

ANOTATION

This theoretical and empirical bachelor's degree work deals with the imaging of Muslims in Czech media. Articles from national journals such as Mladá fronta Dnes, Právo, Deník, Lidové noviny and Hospodářské noviny as well as from internet servers Novinky.cz and Aktuálně.cz, have been analysed via the method of quantitative content analysis. All articles used were published in the period between the 1st of January 2012 until the 31st of December 2012. The main aim of the research was to determine the contexts in which these media speak about Muslims and whether the established image of Muslims appears balanced or not. The theoretical part of the paper outlines the basic principles of a media-based construction of reality and the depiction of minorities, theories of identity in relation to minorities and a brief historical account of the presence of Muslims in the Czech Republic.

KEYWORDS

media construction of reality, Muslims, quantitative content analysis, media

OBSAH

Čestné prohlášení	2
Poděkování	3
Anotace	5
ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
Mediální konstruování reality	10
1.1. Média a tribalismus	10
1.2. Teorie nového rasismu	11
1.3. Mediální bias (zaujatost).....	12
1.4. Nastolování témat, priming, gatekeeping	14
1.5. Narativizace zprávy	17
1.6. Shrnutí kapitoly Mediální konstrukce reality	19
Mediální konstruování identity	20
1.7. Objektivismus a sociální konstruktivismus	20
1.8. Koncept evropské kulturní identity	21
1.9. Identita vlastní a druhého.....	22
1.10. Spirála mlčení.....	24
1.11. Shrnutí kapitoly Mediální konstruování identity	24
Muslimové a evropská realita	26
1.12. Muslimové v Evropě	26
1.13. Čeští muslimové v současnosti	30
1.14. Mediální diskurs o muslimech	31
1.15. Shrnutí kapitoly Muslimové a evropská realita	33
EMPIRICKÁ ČÁST	34
Výzkum	34
1.16. Cíl výzkumu	34
1.17. Výzkumné otázky a hypotézy.....	34
1.18. Metoda	36
1.19. Výběr souboru	36
1.20. Operacionalizace a stanovení kategorií	37
1.21. Volba jednotky	41
Analytická část	42
1.22. Profily analyzovaných médií	43
1.23. Tematické zaměření článků	46

1.24.	Vyváženost článků, orientace	48
1.25.	Vyváženost komentářů kauz.....	49
1.26.	Zaštiťování autoritami	51
	Závěr výzkumu	54
	Závěr	56
	Seznam použité literatury	58
	Příloha : Seznam analyzovaných článků.....	61

ÚVOD

Téma arabské imigrace do střední Evropy je sice intenzivněji diskutováno v zahraničí než tuzemsku, jsme nicméně čím dál častěji vyzýváni k pohledu do zemí typu Francie, Velké Británie a Německa, abychom předešli údajně zhoubnému vývoji, který jim přinesla jejich liberálnost v otázce přistěhovalectví. Odhady budoucí islamizace Evropy se častěji vyskytují nejen ve zmíněných zemích, ale také u nás, a společně s dalšími, méně či více zkreslenými informacemi budují obraz muslimů u zbytku málo zasvěcené populace. Proti těmto názorům se však objevují také hlasy, které muslimy podporují a snaží se zabránit jejich stigmatizaci.

Důvodem vzniku této práce je snaha poskytnout vodítko k zodpovězení otázky, zda jsou obavy z přítomnosti muslimů, které je v projevech české veřejnosti možné pozorovat, odůvodněné. Zda informace, které jsou muslimům průměrně známému čtenáři médií poskytnuty, plně odpovídají realitě a (ať už pozitivně či negativně) ji nezkreslují. Zda obyčejný muslim, kterého si recipient po jisté době přijímání zprostředkovaných informací představí, odpovídá svému předobrazu.

V teoretické části se zaměřím nejprve na to, jakým způsobem média se získanými informacemi pracují a konstruují realitu. Protože předpokladem mé práce je podpora spíše negativních tendencí v interpretaci mediálního obrazu menšin, stručně přiblížím teorii nového rasismu, která byla prezentována v 80. letech, popíši, co je to mediální bias a nastíním několik dalších jevů, které s mediální činností souvisejí a mohou při prezentování menšin sehrávat roli. V kapitole nazvané Mediální konstrukce identity se pak pokusím přiblížit dva základní pohledy na identitu, sociální konstruktivismus a objektivismus a vysvětlit, jakou roli může při interpretaci zprávy sehrát identita recipienta. Ve třetím okruhu teoretické části se budu zabývat přítomností muslimů na území současné ČR. Téma zde otevírám především z toho důvodu, že jedním z nejčastějších argumentů odpůrců dialogu s muslimy je tvrzení, že je islám s evropskými hodnotami neslučitelný a v evropském prostředí se nikdy nevyskytoval. Zároveň v této kapitole shrnu historii přítomnosti muslimů v České republice a její podobu v současnosti. Teoretickou část uzavírá přehled dosavadního mediálního diskursu v souvislosti s muslimy.

Za nejvhodnější výzkumnou metodu pro záměr mé práce považuji kvantitativní obsahovou analýzu, již jsem se rozhodla v analytické části použít. Český mediální prostor se muslimské menšině věnuje méně často, proto se domnívám, že je prozatím zajímavější sledovat v jakých kontextech se o muslimech nejčastěji hovoří a zda je jim věnovaná pozornost tematicky i hodnotově vyvážená. Analýzou prošly články šesti českých nejčtenějších deníků a dvou internetových serverů v časovém rozmezí jednoho roku.

Téma mé práce bylo zvoleno především na základě vzrůstajícího počtu zpráv o konfliktech s muslimy ve vyspělých evropských zemích. Přestože jsou varování před islamizací Evropy a odhady prudkého vzrůstu počtu imigrantů častokrát založeny na chybných úvahách, není sporu, že se počet muslimů v Evropě zvyšuje a je už nyní důležité zamyslet se nad tím, zda jim v České republice bude umožněno pozitivní přijetí. Proto se domnívám, že ač je tato práce kulturně antropologická, tématem přesahuje její rámec a věřím, že tak nebude přínosem pouze pro antropology, ale dopomůže k revizi náhledu na muslimy v české společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

MEDIÁLNÍ KONSTRUOVÁNÍ REALITY

1.1. MÉDIA A TRIBALISMUS

„Překážky definují hranice mezi národy a územími stejně jako představy jednotlivých myslí a komunit.“¹ Setká-li se člověk s překážkou, jeho nejpřirozenější reakcí je pokusit se jí vyhnout, nebo si co nejnázde dopomoci k jejímu překonání. Už v *Sociální konstrukci reality*² Peter Berger s Thomasem Luckmannem pracují s předpokladem, že média hrají důležitou roli v definování lidské identity a významně člověku pomáhají k orientaci v jeho prostředí. Přijímáním informací z masových médií, která jsou snadno dostupným a stabilním vodítkem, člověku pomáhají nacházet co nepevnější rámec a utvrzení každodenní reality. Jejím popisováním zároveň definují, co stojí mimo ni. Média mají neobyčejnou sílu určovat, co do našeho světa „patří“ a je v něm chápáno jako normální a s čím už se naopak musíme „potýkat“, tedy co je nám cizí. V současném mediálním diskursu jsou menšiny popisovány tak, že stojí až za hranicí našeho „normálního“ světa. Ač třeba jako ty, s nimiž je potřebné vytvářet dialog, jsou menšiny prezentovány jako vybočující z integrálního celku naší společnosti, což na straně recipientů vyvolává dojem, že je nutné hledat k nim cestu. Tento nesmyslný, apriorně přisouzený hřích je tak staví do pozice těch, kteří se budou v očích většiny nutně muset hájit.

Podle Stanislava Komárka je tento mediální mechanismus jasným odkazem k tzv. tribálnímu cítění. „Archetypálně idealizovaný obraz tribální pohody se ukrývá kdesi v odlehlém (či méně odlehlém) koutku mysli každého z nás a touha po „ztraceném ráji“ vede někdy i členy civilizované společnosti k pokusům toto lepší

¹ Orig. „Boundaries define the borders of nations and territories as well as the imaginations of minds and communities.“ In ALLAN, S. *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press, 2000. ISBN 0 335 20270 5.s. 2.

² LUCKMANN, T. BERGER, P. *Sociální konstrukce reality*. 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1. s.147.

minulé revitalizovat.“³ Onou tribální pohodou Komárek myslí polarizace světa na „my“ a „oni“, která je vodítkem k rychlému, bezprostřednímu jednání, a také zjednodušuje orientaci v prostředí. Podle Komárka je tribalismus „ten typ společenského povědomí, kdy se člověk cítí být integrální součástí kmene, rodu, velkorodiny, či jiného podobného útvaru, a podle toho myslí a jedná.“⁴ Právě ke způsobu kategorizace světa se současná média přístupem k menšinám navracejí. Přestože v tomto smyslu nelze mluvit o výzvě k násilí, které by se v médiích projevovalo, je jejich rétorikou podpořeno vyloučení členů menšin z okruhu, s nímž se recipient má možnost ztotožnit.

1.2. TEORIE NOVÉHO RASISMU

V 80. letech Teun Van Dijk přišel s termínem „nový rasismus“, který tuto vizi médií podporuje. Podle něj se jednalo o typický jev doby, který se od rasismu, jak jej známe, liší vlastně pouze mírou přiznání a otevřenosti. Termín podřazenosti nahrazuje odlišností, minority jsou implicitně charakterizovány spojením s drogovou závislostí, nízkými nároky na sebe sama a nejrůznějšími druhy patologií. Tyto jevy, které v moderní společnosti považujeme za nezbytné korigovat, samozřejmě budí potřebu usměrňovat také jejich nositele, v našem případě muslimy. Nový rasismus Van Dijk ve svém článku demonstrativně označuje také jako „new(s) racism“, čímž čtenáři dává na srozuměnou, že mediální prostředí je jedním z důležitých míst, kde se nový rasismus odehrává. Vyhýbá se však nařknutím z diskriminace a své argumenty staví na předpokladech svobody projevu a pozitivní diskriminace. Ve vlastním zájmu se odvíjí pouze v mezích demokracie.⁵

Trend obviňování autorů zpravodajství je ale možná až příliš rozšířený. Vztah média a příjemce není pouze jednostranný. Vize televize nebo tisku jako „zlého pána“, který příjemcům sugeruje stanoviska a nutí je chovat se určitým způsobem je

³ KOMÁREK, S. *Mass média a tribalismus in Média a moc*. Praha : Votobia, 2000. ISBN 8072200852. s.72.

⁴ Tamtéž

⁵ VAN DIJK, T. The new racism. In *American Journal of Political Science*. Vol. 35, No. 2 (May, 1991). s.34.

velmi rozšířená, je však (pokud vůbec) pravdivá jen z části. Mediální trh je, stejně jako každý jiný trh, reciproční. Existuje-li poptávka určitého druhu, média na ni příslušně reagují. Autoři článku *News Consumption and Media Bias*, Yi Xiang a Miklos Sarvary dokonce popírají, že by čtenáři pravdivé a nezkreslené informace vyhledávali. Mnohem častěji v médiích hledají potvrzení vlastního přesvědčení.⁶

Média si nicméně uvědomují, že jejich vliv není neochvějný a o přízeň čtenáře mohou snadno přijít - proto některé deníky vytvářejí ankety mezi čtenáři a reflektují, jaká témata je zajímají. Tento zájem je pro médium v určitém smyslu normativní. Soubory požadavků, které čtenáři na média kladou, jsou identifikačním momentem celých sociálních společenství.⁷

1.3. MEDIÁLNÍ BIAS (ZAUJATOST)

Média jsou dnes vedle zákonodárné, výkonné a soudní moci považována za nový pilíř západních demokracií. Nezastávají jen informativní funkci, ale přisuzuje se jim také úloha hlídacího psa a mnohé další (jako příklad uveďme některé sociálně-integrovní role médií - podporu stávajícího politického systému, potvrzení stávajících společenských struktur ad.).⁸ Mediální „boom“ posledního století spojený s rozvojem informačních technologií vyvolal potřebu se s novým fenoménem konstruktivně vyrovnat. Kromě filosofických antropologů (Martina Heideggera, Arnolda Gehlena), kteří se pokoušeli přehodnotit postavení člověka v technizované společnosti, psychologů a sociálních vědců (Marshalla McLuhana, Johna Thompсона), kteří zkoumali novou formu jeho socializace, se etablovala také zcela nová disciplína, mediální studia. Většina úvah o médiích se dnes, samozřejmě ve spojení s jinými vědami, odehrává právě pod jejich záštitou.

⁶ XIANG Y. SARVARY, M. The News Consumption and Media Bias. In *Marketing Science* vol. 26, No. 5 s.611.

⁷ O normativních teoriích více viz TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN80-7367-096-8. s. 140.; o funkcích médií viz THOMPSON, J. *Média a modernita*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0652-6. s.47.

⁸ O dalších formách sociálně-integrovní role médií viz JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-287-4. s.58.

V posledních letech se právě díky mediálním studiím začalo často hovořit o problému tzv. media bias. Podle článků, které se věnují jeho rozpracování, jeho podstata spočívá v konstruování „rozdílných dojmů z objektivní události vyvolané pokřivením informace“⁹. Mediální bias se obvykle předpokládá u čtenářů, kteří jsou spíše pasivními příjemci informací a nemají tendence je vyhledávat ve více zdrojích. Autoři citovaného článku provedli zajímavý pokus, aby tento předpoklad potvrdili. Respondenty, se kterými ve svém pokusu pracovali, rozdělili do dvou skupin, které nazvali „bias (zaujatí)“ čtenáři a „svědomití“ čtenáři. První jsou podle jejich předpokladu utvrzení v nějakém přesvědčení a ve zpravodajství hledají jeho potvrzení, druzí chtějí jednoduše znát pravdivá fakta.

Obecně jsou mediální konstrukce reality samozřejmě tendenční, s čímž autoři článku rovněž počítají. Každý novinář podléhá více či méně subjektivnímu výběru (témat, informací) i v případě, že se pokouší být co nejvíce objektivní.¹⁰ Čtenáři často obětují pouze malé úsilí na zpracovávání předložených informací, což novinářům umožňuje přitahovat jejich pozornost k určitým (snáze zpracovatelným) tématům. Zde přichází na řadu narativní imperativ¹¹, který se v žurnalistice uplatňuje. (Bude se mu věnovat jedna z dalších podkapitol.)

Častým předpokladem teoretiků, zabývajících se mediální činností je fakt, že čím je čtenář svědomitější, tím více práce si dává s vyhledáváním informací, a tím přesnější obraz reality také získává. Citovaný článek ale dospívá k jinému závěru. Mediální bias je totiž za nastavených okolností pozorován častěji a ve vyšší míře u čtenářů, které autoři prve vymezili jako „svědomité“. Výsledek vysvětlují paradoxně právě snahou čtenářů získávat informace z více zdrojů. Protože se každé médium snaží naplnit představu svého čtenáře a vyhnout se trhu nespolehlivějších médií, provádí ještě intenzivnější selekci informací, čímž se u něj paradoxně bias zvyšuje.¹² Autoři ale upozorňují, že to nemusí znamenat nižší informační hodnotu za

⁹ Orig. „the different impressions created from an objective event by slanting information“ In XIANG Y. SARVARY, M. The News Consumption and Media Bias. In: *Marketing Science* vol. 26, No. 5. s.2.

¹⁰ O mezích objektivity viz TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN80-7367-096-8. s. 144.

¹¹ XIANG Y. SARVARY, M. The News Consumption and Media Bias. In: *Marketing Science* vol. 26, No. 5 s. 622.

¹² Tamtéž

každých okolností – čtenář může získat přesnější obraz sledováním několika „bias médií“ než z jednoho tendenčního periodika.¹³

1.4. NASTOLOVÁNÍ TÉMAT, PRIMING, GATEKEEPING

Zprostředkovací funkce médií může být více či méně úspěšná také v prizmatu toho, jak komunikaci pochopíme. Georg Gerbner už v roce 1956 popsal přenosový model komunikace¹⁴, podle něhož je jejím stěžejním úkolem přechod od autora určitým informačním kanálem k adresátovi. Z rozfázování, které v tomto modelu předvedl, je dobře patrné, na které komponenty je při přenosu informací nutné brát zřetel:

- 1) Někdo
- 2) vnímá událost
- 3) a reaguje na ni
- 4) v nějaké situaci
- 5) pomocí nějakých prostředků
- 6) aby nabídl materiály
- 7) v nějaké podobě
- 8) a nějakém kontextu
- 9) s nějakým obsahem
- 10) a důsledky.

Protikladem k této koncepci je kulturní (nebo také rituálový) model komunikace, v němž mediace figuruje jako odkaz ke sdílenému kulturnímu prostředí. Vstupuje zde do kulturou předem stanoveného rámce, zaběhnutého systému významů. Interpretace sdělení je pak těmito předpoklady výrazně ovlivněna.¹⁵ Funkci kulturního modelu popsal například Denis McQuail.¹⁶ Zatímco tento ústí v přehodnocování a potvrzování platnosti sdílených významů a hodnot,

¹³ Tamtéž, s. 623.

¹⁴ JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4. s. 50.

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7. s. 154.

zaměřuje se tak především na kontext sdělení, pro nás zajímavější je přenosový model komunikace, který sleduje úspěšnost informačního přenosu a kvalitu sdělených dat.

Specifické postavení médií však nestojí pouze na kvalitě onoho „převyprávění“. Už když novinář mapuje předlohu pro svou zprávu ve skutečnosti, podrobuje realitu procesu zvyznamňování, v němž některé aspekty zjištěného převýší jiné pro svou zpravodajskou hodnotu (o níž se také ještě zmíním). Zvýznamňování je zároveň formou institucionalizace. Média totiž fungují jako prostředek, který jedinci pomáhá překonávat neurčitost dění a ukazují mu záchytné body v realitě. Realizují tak proces, pro nějž se vžilo označení agenda-setting, nastolování agendy. Je to teorie mediálních vědců proklamující přesvědčení, že existuje přímá korelace mezi zvýznamněnými tématy, která jsou medializována a důležitostí připisované těmto problémům masovými příjemci.¹⁷

Tím, které zprávy média vyzdvihují jako vhodné k prezentaci, vyvolávají ve čtenářích zvýznamnění daných skutečností také v realitě. Medializovaná fakta jsou ta, o nichž čtenáři budou přemýšlet, budou v nich vyvolávat emoce a především k nimž budou cítit potřebu zaujímat stanoviska. To může být ve vytváření vztahu majority k menšinám určující, protože budou-li menšiny zviditelňovány pouze v určitých konotacích, časem se jejich obraz omezí pouze do této podoby.

V médiích zároveň dochází také k relativizaci kategorie prostoru. To se potvrdilo i při mém výzkumu, protože články referující k událostem velmi vzdáleným (třeba i na jiných kontinentech) byly v analyzovaných médiích kladeny na roveň článkům z domova, častokrát je dokonce co do počtu výrazně převyšovaly. Informace jsou uváděny do souvislostí, protože zdánlivě probíhají vedle sebe. Souběžnost, která byla prve pojmím prvkem a důvodem k vyhledávání analogií mezi dvěma událostmi, ale dnes nahrazuje souběžnost událostí, které se odehrávají na zcela jiných místech.¹⁸ Vytváříme tak úsudky o skutečnostech, které vlastně nenastávají. Cítíme se ohroženi událostmi nesmírně vzdálenými a ty méně

¹⁷ SCHEUFELE, D. TEWKSBURY, D. Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. In: *Journal of Communication*, vol. 57, March 2007, s. 11.

¹⁸ THOMPSON, J. *Média a modernita*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0652-6. s. 32.

nápadné, v bezprostřední blízkosti, nám zatím unikají. Tento fenomén ještě blíže přiblížím v kapitole o evropské kulturní identitě.

Důvodem, proč některé zprávy nakonec figurují jako významnější (a vhodné ke zveřejnění) jsou jejich zpravodajské hodnoty. Ty dohromady vytvářejí jakýsi koeficient toho, jak moc jsou zprávy pro zveřejnění atraktivní. Aby práva prošla rukama gatekeepera (jímž může být hned několik osob v redakci, redaktor, šéfredaktor ad.)¹⁹ s přídomek „vhodno ke zpracování“ (což se často může stát velice intuitivně a impulzivně), musí událost disponovat některou z následujících „výhod“, pokud možno jejich co nejpočetnější kombinací. Atraktivnější zprávy jsou ty, které jsou negativní, intenzivní, jednoznačné, významné, předvídatelné, žádané čtenáři, vyvolávající překvapení a týkající se nouze, kontinuální, jsou personifikovány, objevují se v nich celebrity, vztahují se nějakým způsobem k elitním národům nebo jsou co do kompozice vyvážené.²⁰ Tyto znaky byly formulovány v roce 1965 Johanem Galtungem a Mari Rugeovou, některé z nich se však po čase prokázaly jako nerelevantní.²¹

Efekt, který se přímo váže ke zpravodajským hodnotám a nastolování agendy se v mediální terminologii označuje jako priming. Jedná se vlastně o rozsah nastolené agendy. V jejím důsledku totiž dochází k vynášení soudů v daných protěžovaných tématech. Priming odkazuje k tomu, jak se jedinec chová v důsledku mediace. Například při volbách (kde se o primingu často hovoří) může agenda-setting sehrát důležitou roli v tom, komu volič nakonec dá svůj hlas. Efekt primingu byl nicméně několikrát zpochybněn. Například americký politolog Gabriel Lenz v roce 2009 uveřejnil článek, který hypotézu primingu do značné míry omezuje. V pokusu, který provedl, pracoval s několika typy respondentů, kteří se lišili v míře obeznámení se situací, o které je média informovala. Efekt primingu ale Lenz pozoroval pouze u těch respondentů, kteří reality nebyli dostatečně znalí a jejich názor se tedy zakládal z větší části na mediovaném sdělení. V případě, že byl

¹⁹ O funkci gatekeeperů více viz TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN80-7367-096-8. s. 38.

²⁰ GAJDOŠÍKOVÁ, V. *Mediální konstrukce obrazu povodně*. In: *Média a realita*. 1.vyd. Brno: Vydavatelství MU, 2000. ISBN 80-210-2367-8. s. 65.

²¹ Např. Tomáš Trampota podotýká, že hodnota personifikace v současnosti ustupuje do pozadí, v právu se dnes mnohem častěji hovoří o kolektivech – politických stranách

respondent o situaci předem lépe informován, na něj mediální tlak neměl formující vliv, a to ani po opakovaném sdělování. Lenzův závěr tedy zní, že je priming hrozbou pouze v případě neseznámených čtenářů, protože pozorovaný efekt ve skutečnosti není primingem, ale procesem učení.²² Je ale otázkou, zda je označení tohoto efektu vůbec podstatné. I v případě, že se skutečně jedná o učení, jsou média podmiňujícím faktorem jeho výsledné podoby.

Je-li Lenzovo zjištění správné, pro budoucí vnímání muslimů v české společnosti to může být určující. Dochází-li mediací k učení u recipientů, kteří o českých muslimech nemají žádné povědomí, jejich představa o nich se omezí pouze na mediované informace.

1.5. NARATIVIZACE ZPRÁVY

Norman Fairclough v knize *Mediální diskurs* říká: „Koncepce příběhu ukazuje multiplicitu účelu. Normálně přemýšlíme o příbězích jako o formě zábavy a pobavení, častěji fiktivních než faktických.“²³ Narativizuje-li novinář zprávu, vytváří tak vlastně příběh o události, kterou chce popsat, mytizuje ji. Struktura příběhu se společně s přemístěním na pole žurnalistiky do značné míry proměnila. V klasickém vyprávěném příběhu se využívá principu kumulace a pointa bývá umístěna až na jeho konec, jako vyvrcholení. V žurnalistice je postup přesně opačný. Sestupná tendence začíná už u titulku, který informaci vyjadřuje v té vůbec nejzhuštěnější podobě. S každým dalším odstavcem se informace zpřesňuje a doplňuje, až po ty nejmenší detaily. Čím méně čtenář z článku přečte, tím obecnější informace o problému získá.

Jako příklad zde uvedu jeden z kratších analyzovaných článků, publikovaný v Mladé frontě DNES, který takto můžeme interpretovat:

²² LENZ, G. Learning and Opinion Change, Not Priming: Reconsidering the Priming Hypothesis in *American Journal of Political Science*, Vol. 53, No. 4 (Oct., 2009). s. 821-837.

²³ FAIRCLOUGH, N. *Media Discourse*. In: TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN80-7367-096-8. s. 38.

Šéf brněnských muslimů napsal Židům a odsoudil kazatele za ostrý projev

11. ledna 2012 19:00

Šéf Islámské nadace Muneeb Hasan Alrawi napsal zkraje týdne dopis předsedovi brněnské židovské obce Pavlu Friedovi. Distancuje se v něm od "ostrého" projevu kazatele Lukáše Větrovce z roku 2008 v brněnské mešitě.

Větrovec v mešitě ve Vídeňské ulici mluvil o válce proti Židům a také o jejich zabíjení. "Největšími nepřáteli věřících jsou Židé. Muslime, služebníče boží, tam za mnou je Žid, přijď a zabij ho," hřímal před lety Lukáš Větrovec (čtěte více).

"Už tehdy v roce 2008 okamžitě po skončení onoho kázání jsme Lukáše Větrovce silně pokárali, ačkoliv nemluvil jménem Islámské nadace v Brně a ani nebyl jejím představitelem," píše v dopise Alrawi.

Sám přitom na začátku sporu označil kázání za nešťastné, ale nikoliv pobuřující. Podle Alrawiho totiž Větrovec jen citoval proroctví ze starých náboženských textů, které nemají s českou realitou nic společného.

"Na tomto místě bych se rád omluvil vám osobně i vaší komunitě, že jsem ihned po zveřejnění nahrávky a medializaci celé záležitosti nenavázal, kromě reakcí v tisku, doposud žádný přímý kontakt. Měl jsem totiž za to, že má reakce v tisku bude dostačující," píše dál v dopise Alrawi.

Předseda židovské obce v Brně Pavel Fried dopis vítá. "Je to krok správným směrem. V úterý jsme si spolu s panem Alrawim promluvili, dál to nechci komentovat," řekl Fried.

Nahrávku kontroverzního kázání zveřejnil český muslim Lukáš Lhoťan. Podle Alrawiho to udělal proto, aby se Islámské nadaci pomstil, protože ho vyhodila. To ovšem Lhoťan odmítl s tím, že z nadace odešel sám.

První informace (pomineme-li časové vymezení), kterou se v textu dočítáme, rozvíjí větnou konstrukci titulku a upřesňuje jinak generalizující kategorie v něm použité. Dochází také k personifikaci a už zde je předesláno, s kým se ve zbytku zprávy bude komunikovat. Úroveň rozvíjené informace je v internetové podobě deníku MF DNES dokonce vyznačena odsazením. Druhý odstavec od personifikace přechází ke specifikaci předmětu zprávy, kterým je konkrétní podoba Větrovcova projevu. Vyňaty jsou pochopitelně nejkontroverznější pasáže, které představují jádro sporu. V mediálních studiích se často tematizuje žurnalisty volená slovní zásoba při prezentaci článku. Z tohoto hlediska je zde zvláště zajímavá volba výrazu „hřímat“ (který by mohl obstojně nahradit například výraz „prohlásit“), která výroku

přidává na agresivnosti a snaží se ve čtenáři vyvolat intenzivnější emoce. Pak přichází na řadu komentář obžalované strany, který je však pouhým výňatkem z inkriminovaného dopisu. Komentář je vzápětí autorem článku zpochybněn, avšak argumentem, který neodkazuje k žádnému konkrétnímu citátu ani příležitosti, kde by byl zmíněný původní postoj vyjádřen – je tak obtížně ověřitelný. Po další citaci z omluvného dopisu je uveřejněn názor protistrany (zástupce židovské obce). Autor článku si tedy zjevně dal práci s kontaktováním této strany sporu, aby situaci přímo okomentovala, stranu muslimů však zastoupil pouze komentář z dopisu a autor zůstal nekontaktován. Zpráva je nakonec uzavřena doplňující informací, která dovysvětluje okolnosti jádra sporu.

Zpravodajskou hodnotou, pro niž byl tento článek zvolen, byla beze sporu negativita. Ačkoli je uzavřen smířčím vyjádřením židovské protistrany, aby byla zachována vyváženost, muslimové zde vystupují v jasně negativním světle, což je podmíněno nejen charakterem sporu, ale i volbou slovní zásoby autorem článku a faktem, že je výrok Muneeba Alrawího zpochybněn. Ačkoli to možná není záměrem autora, dochází zde k implicitnímu varování: „Muslimové mohou být nesnášenliví vůči židovským spoluobčanům.“ Přestože se článek věnuje bezesporu xenofobnímu projevu muslima, jeho opakovaným navracením na stránky deníku se strach z muslimů posiluje. Muslim začíná být chápán jako typ, který trpí sklony k násilí a nesnášenlivosti.

1.6. SHRUTÍ KAPITOLY MEDIÁLNÍ KONSTRUKCE REALITY

V souvislosti s médii se často hovoří o nekorektním modelování skutečnosti. Projevuje se zde přirozený sklon redaktorů k tribálnímu dělení světa na známé a cizí, které může v případě menšin vyústit až v tzv. nový rasismus. Zároveň díky několika mediálními jevům (nastolování agendy, primingu, gatekeepingu) dochází k selekci pouze některých aspektů skutečnosti a obraz muslimů se tak stává omezeným a zcela závislým na výskytu zpravodajských hodnot. Popisem reality v médiích se navíc události mytizují. Nová forma vyprávění, která se v žurnalistickém stylu uplatňuje, může vést ke zkratkovitosti a zjednodušování problému.

MEDIÁLNÍ KONSTRUOVÁNÍ IDENTITY

1.7. OBJEKTIVISMUS A SOCIÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS

Předpokladem výzkumu se v etnografii 19. století stala jednotná identita sociálních skupin. Znaky, kterými měla být tato identita vytvářena, mohly být jazyková příslušnost, fyzické vlastnosti, psychické predispozice, ale také třeba regionální vymezení určitého okruhu. Tyto atributy, na jejichž základě byla kulturní identita skupině (a pak jednotlivci) zvnějšku přisuzována, jsou v rané literatuře, která se skupinovou identitou zabývá, charakterizovány jako neměnné, což také znamená potenciálně objektivně zjistitelné. Proto se tato teorie identity označuje jako esencialistická nebo také objektivistická.²⁴

Proti tomuto dogmatu se postavil sociální konstruktivismus. Ten je dnes především výchozím argumentem radikálního feminismu, lze jím však popřít prakticky každou vně přisuzovanou skupinovou identitu, tedy i identitu minorit. Berger s Luckmannem se v knize *Sociální konstrukce reality* pojmu kolektivní identita prozíravě vyhýbají, považují ji totiž za zavádějící pojem.²⁵ Hovoří sice, poněkud mírněji, o typech identit, které lze pozorovat v každodenním jednání člověka, snad i s ohledem na jeho geografické „umístění“. Výskyt typu identity však není vědecky potvrditelný, a nehrozí u nich něj nebezpečí zevšeobecnění, které by mohlo vyústit ve stigmatizaci. Sociální konstruktivismus identitu vysvětluje jako výsledek sociálních procesů, které ji mohou v průběhu času formovat, nebo zcela změnit. Je to důsledek interakce člověka s jeho sociálním prostředím. A to jak ve smyslu působení prostředí na jedince, tak také ve vztahu tohoto jedince zpět k jeho sociálnímu prostředí.

²⁴ BARŠA, P. *Orientálcova vzpoura*. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-7363-374-5. s. 326.

²⁵ LUCKMANN, T. BERGER, P. *Sociální konstrukce reality*. 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1. s. 171.

Na zajímavou skutečnost v tomto kontextu poukázal Denis McQuail.²⁶ Zatímco dříve se médiím přičítala schopnost posilovat nové národní identity nebo dokonce řešit společenské konflikty, a přispívat tak k hladší integraci, později se jejich role obrátila a začala identity menšin spíše ohrožovat. McQuail ale častěji hovoří o konstruování identity vlastní, tedy toho, jak v médiích prožíváme referenci k „my“. Jak z mediální činnosti vycházejí ti druzí, tedy příslušníci minorit, je zde spíše nejasné.

V duchu neomarxistických interpretací je mediální obraz odrazem žádané podoby reality vládnoucí třídy. Tak například Herbert Marcuse ve svém *Jednorozměrném člověku* popisuje ve společnosti probíhající unifikaci (umělých) potřeb, které jsou v zápětí stejně uměle saturovány.²⁷ Člověk v tomto systému upadá do letargie v přesvědčení, že žádné další požadavky vlastně nemá. Vše, co se z daného řádu vymyká, je asimilováno, a pokud se toto sjednocení nezdaří, prohlášeno za nežádoucí protipól.²⁸ Rámec tohoto sjednocení dnes díky médiím překračuje hranice menších společenství i zemí, dokonce se uvažuje (což často souvisí s kritikou politiky Evropské unie) o mírném potlačení autonomního fungování evropských států v zájmu prospívání evropského celku. Ústup této autonomie jde v ruce se sjednocováním kulturních identit občanů těchto zemí, a hovoří se tak o vzniku evropské kulturní identity, která nahrazuje lokální odlišnosti.

1.8. KONCEPT EVROPSKÉ KULTURNÍ IDENTITY

Denis McQuail označuje pojem evropské kulturní identity za uměle vykonstruovaný, protože odkazuje k identitě národní, kterážto je sama o sobě diskutabilní. Odmítá ji z téhož důvodu, jako se Berger s Luckmannem zříkají identit kolektivních. V současném vyhocenějším kontextu však stojí za to koncept

²⁶ McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003 . ISBN 80-7178-200-9. s. 97.

²⁷ MARCUSE, H. *Jednorozměrný člověk*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN80-206-0075-2. s. 62.

²⁸ McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-200-9. s. 101.

evropské kulturní identity zvážít. Přijmeme-li termín národní identity alespoň na úrovni „národních“ mediálních diskursů, nelze se zkusmo nepřiblížit myšlence, že (alespoň v Evropě) skutečně začíná vznikat globální vesnice, tak jak o ní hovořil Marshall McLuhan²⁹. Informace se natolik vyvázaly z míst událostí, o nichž referují, že v Evropě vzniká celistvý informační prostor. Zkušenosti zahraničních politik (o nichž se dozvídáme z médií) přijímáme za své vlastní a snažíme se vyvarovat ohně, jako bychom se už dříve o něj popálili, ačkoli s ním ve skutečnosti zatím žádnou zkušenost nemáme.

Získáváme-li takto pocit sounáležitosti, která se šíří právě díky médiím, přejímáme také zahraniční zkušenosti za své vlastní a identifikujeme se s nimi. Ne s každým Evropanem se však média umožňují ztotožnit. Zahrnuje-li médium do kategorie „my“ určitý typ občanů (jimiž bývá nejčastěji majoritní část populace), v zahraničním tisku reprezentuje tato kategorie opět její podobnou část. Důsledkem je definování stále širšího „my“ a „ti druzí“ v nadnárodních rozměrech. Z toho důvodu se také o českých muslimech nejčastěji uvažuje jako o hrozbě náboženské, je to důsledek medializace kauz francouzských burek a švýcarských minaretů.

Žurnalisté přitom operují s tzv. předpokladem nevyřčeného.³⁰ Článek je koncipován jako přiznaný, omezený výsek reality a předpokládá tak předchozí seznámení čtenáře s jeho kontextem. Odkazuje k již dříve zveřejněným příspěvkům, do jejichž „seriálové řady“ se připojuje, nebo obecně ke znalosti skutečnosti, o níž se hovoří. Na této předchozí znalosti je pak také založena individuální interpretace předloženého textu.

1.9. IDENTITA VLASTNÍ A DRUHÉHO

V průběhu socializace se člověk učí přijímat svou společností konvenčně uznané významy znaků, zároveň je však také sám zcela originálně interpretuje. Tím stanovuje svoji identitu. Identifikuje-li sám sebe určitým způsobem, vymezuje se

²⁹ McLUHAN, M. *Jak rozumět médiím*. 2.vyd. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2409-9. s. 105.

³⁰ TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8. s. 67.

také proti tomu, kým není. Využívá k tomu jednak bezprostřední zkušenost s realitou, jednak zkušenost mediálně zprostředkovanou. „Jedná se o rekontextualizovanou zkušenost v tom smyslu, že umožňuje prožít události, které se odehrávají velmi daleko, a budou se výrazně lišit v míře relevance pro subjekt.“³¹

To, jak je tato zprostředkovaná zkušenost interpretována, samozřejmě závisí na osobnosti čtenáře. Její kvalitativní hodnotu může více či méně porovnat se svou zkušeností a na základě toho ji (ne)přijmout jako validní informaci. V souvislosti s tím je pak konstruována jeho identita, buď je orientovaná více na vlastní zkušenost, nebo na tu zprostředkovanou. V masové komunikaci (a to i necíleně) často dochází ke vzniku významů, které jsou interpersonálně přijaty jako pravdivé, bez nároku na ověřenou referenci ke skutečnosti. O to více jsou však tyto významy pevné a pro jedince orientační. Vznikají nejen činností samých médií, ale jsou také produktem iniciativní lidské mysli. Významy totiž nalézáme poměrně často a rádi.³²

Vymezí-li se takto čtenář na základě mediálních obsahů, jeho uchopení sebe sama je snazší. Média o tom, co je normální, podávají poměrně jasný obraz. Opakovaným spojením jistého typu člověka například s krádeží jasně signalizují, že „já“ takovým člověkem nejsem, pokud nechci být zároveň tím, kdo krade. Takto vzniká vymezení vůči velké části aktérů medializovaných událostí, protože jsou to většinou ti, kteří se dostávají do situací, v nichž se já neocitám. Protože se výběr zpráv řídí principem selekce (co nejvyššího naplnění zpravodajských hodnot) a principem deformace (podtrhnutí nejvýraznější hodnoty, pro niž byla zpráva zvolena), je nabídka mediálních sdělení do značné míry omezená a ubírá se cestou kýžené senzace. Dostane-li se tak příslušník menšiny do přízně médií jen díky tomu, že se jej týká nějaká neočekávaná, negativní, intenzivní, významná, čtenářem žádaná³³ událost, bude tak také majoritou vnímán. A co víc, nebude tak vnímán pouze on, ale celá menšina, k níž náleží.

31 Orig. „It is recontextualised experience in that it allows the experience of events that transpire far away and will vary widely in its relevance to the self.“ In: ELLIOTT, R. Brands and symbolic resources for the construction of identity. In: *International Journal of Advertising*, vol. 17. s. 135.

³² Tamtéž, s. 136-138.

³³ Více o principu zpravodajských hodnot viz TRAMPOTA, T. Zpravodajství. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8. s. 76.

1.10. SPIRÁLA MLČENÍ

S mediální reprezentací souvisí jedna další zajímavá skutečnost. Německá socioložka Elisabeth Noelle–Neumannová v 70. letech popsala koncept označovaný jako spirála mlčení. Jedná se o teorii, která tvrdí, že pokud se lidé mají vyjádřit k nějakému kontroverznímu tématu, řídí se často názorem ostatních zúčastněných. Zastávají-li nějaké méně obvyklé stanovisko, mají větší obavu jej vyjádřit, pokud by se tak měli ocitnout proti většině. V důsledku toho mohou být převažujícím názorem postupně znejistěni natolik, že začnou váhat o tom svém, a časem od něj dokonce zcela upustí. Podobný mechanismus se zřejmě uplatňuje také v mediální praxi. Přejde-li deník s určitým tématem či informací, konkurenční tisk okamžitě zbystrí a zájem o zprávu přejímá. Přijít s takovouto „novou“ zprávou je samozřejmě risk, protože pro čtenáře nemusí být zajímavá (pokud se nejedná o vyloženě exkluzivní informaci, kterou konkurenční periodika nedisponují). Tím se témata napříč médii zachovávají a s nimi i jejich interpretace. Je-li jednou nastaven mediální diskurs určitým způsobem, je obtížné z něj vybočit a zachovat si zároveň jistotu přízně čtenářů. Pokud se tedy menšiny pojí s určitými typy událostí, pro masově rozšířený tisk je jistější se v této tendenci držet. Pokud v médiích skutečně jde o „restrukturalizaci způsobů, jimiž se jedinec vztahuje k ostatním i k sobě samému“³⁴, nelze se divit, pokud je představa majority o českých muslimech v tomto směru omezená a zkreslená.

1.11. SHRUTÍ KAPITOLY MEDIÁLNÍ KONSTRUOVÁNÍ IDENTITY

Lidská identita je prizmatem objektivismu člověku apriorně vtisknuta, a je proto nezměnitelná. Protipól této teorii představuje sociální konstruktivismus, podle kterého je totožnost a realita vůbec naopak výsledkem socializace, tedy vzniká díky vlivům společenství, v němž se člověk pohybuje. Přiklonění k jedné z těchto teorií je pro integraci menšin důležité. Pouze je-li na identitu pohlíženo konstruktivisticky, je možné uvolnit příslušníka menšiny z jeho stigmatizované

³⁴ THOMPSON, J. *Média a modernita*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0652-6. s. 15.

skupiny současně s přijetím některých jejich společných znaků. S přemístěním do jiného kulturního okruhu je možné identitu proměňovat a přizpůsobovat se novému společenství. Konstruktivistickým pojetím je tak možné předejít stigmatizaci. Hovoří-li se dnes o evropské kulturní identitě, jedná se o zpochybňovaný pojem. V mediální oblasti však dochází k identifikaci majorit jednotlivých zemí a vytváří se tak kolektivním „my“, kterým se vymezujeme proti cizincům, s nimiž se pojí sociální problémy v těchto zemích. Zkušenosti jsou navzdory velkým vzdálenostem sdíleny a přijímány za vlastní. Tuto tendenci jednotné interpretace „muslimstva“ je možné opustit vykročením ze spirály mlčení aktualizací témat, která se s menšinami pojí a jejich způsobem interpretace.

MUSLIMOVÉ A EVROPSKÁ REALITA

1.12. MUSLIMOVÉ V EVROPĚ

Jedním z nejčastějších argumentů kritiků islámu a jeho nositelů, muslimů, který se v českém prostředí objevuje, je jejich odtažitost od evropského historického dědictví a západních (tj. křesťanských) hodnot. Pomineme-li sám fakt, že mnohé původní prvky křesťanství a islámu nestojí vždy v rozporu, ale mají naopak často mnoho společného, existuje také řada historických faktů, které zmíněné stanovisko vyvracejí. Přítomnost muslimů ve Španělsku je doložena již na počátku 8. století (příchodem vojska Tárika ibn Zajída, které bylo zastaveno až na jihu dnešní Francie Karlem Martelem) a pokračovala bez mála dalších 800 let. Konfrontace křesťanství a islámu však není v Evropě záležitostí pouze Iberského poloostrova.

Pro české území důležitější kontakt začal až v 15. století společně s vojenskými intervencemi Osmanů na Balkáně a při konfrontacích s Habsburskou říší. „Turecké nebezpečí“ vyvrcholilo u samých hranic Moravy, dvojnásobným obléháním Vídně a trvalo celých stopadesát let.³⁵ Intenzivní blízkost Turků po takto dlouhé období dnes dokládají některá česká příjmení (Turek, Tureček, Jančařík) a odráží se také v lidové slovesnosti a písních.³⁶

Příchod muslimů do českých zemí však nastal až s anexí Bosny a Hercegoviny Habsburskou monarchií v roce 1908. Bosňané po připojení v rámci říše hojně migrovali³⁷ a průmyslově rozvinuté české země s nízkou nezaměstnaností se pro ně staly lákavou lokalitou. Jejich přítomnost začalo být nutné reflektovat také právně, především kvůli náboženským potřebám a požadavkům. František Josef I. proto roku 1912 právně uznal *islámské náboženství ritu hanafitského*³⁸ jako státně legitimní. Jeho rozhodnutí se však vztahovalo pouze na území Rakouska, v Uhersku

³⁵ BEČKA, J. MENDEL, M. *Islám a české země*. 1.vyd. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8. s. 102.

³⁶ BEČKA, J. MENDEL, M. *Islám a české země*. 1.vyd. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8. s. 103-104.

³⁷ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 68.

³⁸ Hanafitský ritus je jedním ze čtyř ústředních právních směrů sunnitského islámu

nebyl ritus plně specifikován. Tím se zkomplikovala specifikace postavení Muslimské obce v budoucí Československé republice.³⁹

Současně v souladu s otevřeností Tomáše Garrigua Masaryka a především z iniciativnosti předního českého orientalisty Aloise Musila v Praze vzniknul v roce 1922 Orientální ústav (který byl od 40. let zastřešen Akademií věd).⁴⁰ V nově vzniklém státním útvaru se začali objevovat také Čerkešové a Tataři, přicházející ze sovětských republik. Počet muslimů v zemi tak narůstal, diskuze o možné organizaci muslimských věřících se však rozmohly až ve třicátých letech.⁴¹ V roce 1935 v jejich důsledku vznikla Muslimská náboženská obec s ústředím v Praze, jejíž oprávnění však z legislativního hlediska bylo při nejmenším sporné. Muslimská obec opakovaně nedokázala naplňovat nezbytné požadavky Ministerstva vnitra pro své uznání a to se zase k organizaci často stavělo rozpačitě.⁴² Ani za Druhé republiky existence obce uznána nebyla. Ačkoli vyvíjela značná úsilí o svou existenční legitimitu, pokračující jednání s Ministerstvy vnitra a spravedlnosti zůstávala neúspěšná. První organizací (tehdy čítající kolem 700 členů) umožňující muslimům sdružování, se tak obec legálně stala až v období Protektorátu, v roce 1941.⁴³ Benešovy dekrety tuto skutečnost o několik let později však znova znejistily.

Obec se od začátku snažila hlavně zprostředkovat věřícím možnost společných modliteb a vyvíjela také misijní činnost.⁴⁴ Bylo však třeba nejprve věřící vyhledat a shromáždit, protože nikdy dříve ke sdružování většího počtu muslimů nedocházelo. Protože ve vedení obce ve 40. letech vystupovalo několik kontroverzních postav (především Mohamed Abdalláh Brikcius⁴⁵), jež byly podezřívány z kolaborace s nacistickým režimem, po skončení války pro obec

³⁹ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 69.

⁴⁰ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 67.

⁴¹ BEČKA, J. MENDEL, M. *Islám a české země*. 1.vyd. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8. s. 132.

⁴² Tamtéž s. 138-139.

⁴³ KROPÁČEK, L. *Islám v českých zemích*. In: ČERVENKOVÁ, D. *Islám v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Centrum pro studium migrace, 2009. s.23. ISBN 978-80-7021-852-5.

⁴⁴ BEČKA, J. MENDEL, M. *Islám a české země*. 1.vyd. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8. s. 156.

⁴⁵ Původně publicista, který konvertoval k islámu; zakládající člen a ústřední postava Muslimské náboženské obce v Praze, redaktor fašistického časopisu Vlajka a muslimského časopisu Hlas vydávaného Muslimskou náboženskou obcí

nenastalo příznivé ovzduší. Hned v roce 1945 proto ukončila svou činnost a spolu s ní ji ukončil také obcí vydávaný časopis Hlas, věnující se tematice islámu a informující o činnosti obce širší veřejnost.⁴⁶ V následujících letech se tak muslimové scházeli pouze v ústraní a zástupci obce se podobně jako křesťanští disidenti setkávali v soukromých bytech.

Jako určitou šanci muslimové pochopili události roku 1968 a aktivně žádali o obnovení Muslimské obce. Ani uvolnění společenské atmosféry však jejich žádostem nepomohlo.⁴⁷ Neutěšená situace českých muslimů, co do saturace náboženských potřeb a možnosti sdílení kulturních hodnot, tak nadále pokračovala také v 70. a 80. letech. Počet muslimů v ČSSR navíc vzrůstal díky zahraničním programům, v rámci jichž z arabských zemí přicházeli studenti medicíny, technických oborů a dalších.⁴⁸ Právě oni z velké části byli těmi, kdo se po revoluci otevřeně přihlásil k islámské víře.

Potřeba sdružující organizace se tak ihned po pádu režimu v roce 1989 projevila žádostí někdejší Muslimské obce o konečné uznání na základě rozhodnutí protektorátní vlády. Její rozhodnutí však bylo podle úřadů příštím režimem anulováno, a tak se Muslimská obec odvolala na období předválečná, protože dle svých stanov na tehdejší organizaci přímo navazovala. (Stejně jako znovuobnovený časopis Hlas, v jehož novém „prvním“ čísle byl symbolicky otištěn ustavující článek s názvem Kupředu! Mohammada Abdalláha Brickiuse z roku 1937).⁴⁹ Roku 1991 tak po mnoha letech došlo k obnovení 1. organizace muslimů na našem území, vystupující nyní pod názvem Ústředí muslimských obcí v ČSFR, s novým sídlem v Brně, které zde zůstalo dodnes.

Předsedou Ústředí muslimských obcí byl zvolen profesor Muhamed Alí Šilhavý, který zde setrval až do své smrti v roce 2008. Instituce se podle vlastních slov od začátku zaměřila na pozitivní „(...) prezentaci islámu a muslimské komunity

⁴⁶ BEČKA, J. MENDEL, M. *Islám a české země*. 1.vyd. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8. s. 158.

⁴⁷ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 164.

⁴⁸ KROPÁČEK, L. *Islám v českých zemích*. In: ČERVENKOVÁ, D. *Islám v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Centrum pro studium migrace, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5. s. 24.

⁴⁹ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 382.

a na přesvědčení úřadů o nutnosti muslimskou obec registrovat. K této snaze se připojuje i nová generace muslimů. Prof. Šilhavý navazuje úzkou spoluprací s touto novou generací. Po otevření mešit v Brně a v Praze se tato spolupráce ještě prohlubuje.⁵⁰ Novou generací jsou myšleni vysokoškolští studenti, přicházející do ČR v 70. a 80. letech.

Práce na integraci muslimů byla důležitá zejména proto, že se spolu s polistopadovým rozvolněním mediálního prostředí objevila řada kauz a zvěstí souvisejících s muslimskou společností, které neměly reálný základ.⁵¹ Proto se domnívám, že právě zde začíná současná podoba mediálního zápasu o podobu muslimů v českém mediálním prostoru. Ačkoli nastalá tendence ustupovala a negativistické stanovisko ke konci 90. let polevovalo, s příchodem událostí 11. září 2001 se nedůvěra vůči muslimům obnovila.⁵² Otázky pokládané v souvislosti s islámem přešly do ideologické roviny a islám začal být prezentován jako potenciální hrozba. Díky množícím se zprávám o konfliktech spojených s Araby a muslimy v sociálně slabých lokalitách, především ve Francii a Velké Británii, tak narůstala nedůvěra také u těch Čechů, kteří se s muslimy sami nesečkali. Zkušenosti s cizinci jsou v České republice v podstatě nulové, kontakt s cizorodými prvky v historii nastal jen výjimečně. Připravenost k dialogu s muslimy je dnes proto velice omezená.

Z těchto důvodů je dnes pro muslimská sdružení obtížné prosazovat stavby náboženských budov nebo se jinak aktivně podílet na veřejném životě. Klasickým mediálně reflektovaným tématem je například stavba mešit v Brně nebo Teplicích, které prošly zdlouhavým procesem odmítání a opětovného povolování.⁵³ Média při nich sehrála zásadní roli zprostředkovatele kauz veřejnosti, a na jejich vývoji se tak z velké části podílela. Přes velké potíže obě mešity nakonec vznikly a v Brně bezprostředně zahájené dny otevřených dveří Brňany nakonec v mnohých případech uklidnily.

⁵⁰ *Ústředí muslimských obcí – Historie* [online]. Ústředí muslimských obcí. Poslední změna 9.4.2009 [cit. 17.3.2013]. Dostupné z: <<http://www.umocr.cz/historiecz.pdf>>

⁵¹ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 378.

⁵² KROPÁČEK, L. *Islám a západ*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-540-2. s. 9.

⁵³ MELICHÁREK, T. *Islám v Brně*. 1.vyd. Brno: Luháš Lhořan v Pstruží, 2011. ISBN 978-80-904932-0-9. s. 34-36.

1.13. ČEŠTÍ MUSLIMOVÉ V SOUČASNOSTI

Odhady počtu muslimů v ČR se různí. Hovoří se o 10 000, 20 000, někdy dokonce až 30 000 věřících⁵⁴, nejpravděpodobnější je však zřejmě první zmíněný údaj.⁵⁵ V současné době se lze v Česku setkat se třemi typy příznivců islámu.⁵⁶ První skupinu tvoří čeští konvertité, kteří k islámu přešli nejčastěji na základě vztahu s partnerem tohoto vyznání nebo jiného kontaktu s muslimy. Konvertité v muslimském společenství zastupují asi 400 věřících.⁵⁷ Druhou skupinou jsou muslimové s českým státním občanstvím, kteří se do Česka dostali v 70. a 80. letech kvůli studiu vysokých škol a z muslimského (nejčastěji arabského) prostředí pocházejí. Poslední skupinu tvoří cizinci bez českého občanství, jedná se o osoby s trvalým či dlouhodobým pobytem (popř. osoby ilegálně přítomné). Poslední dvě skupiny tvoří většinu muslimské obce. V posledních letech také výrazně narůstá počet žadatelů o politický azyl. Ročně se udává až několik stovek žadatelů z islámských oblastí. Nejčastěji se jedná o imigranty ze Sýrie, Iráku, Egypta (Araby), muslimy z Balkánu (Bosňané, Albánci, Makedonci) a často také Turky, Pákistánci ad.⁵⁸

Ve většině případů imigranti přicházejí kvůli příznivějším pracovním podmínkám a vyššímu životnímu standartu. Lze polemizovat o tom, kolik z nich a do jaké míry je reálně zapojeno do chodu oficiálních organizací, nicméně alespoň stručně nastíním jejich přehled. Ústředí muslimských obcí oficiálního uznání dosáhlo až v roce 2004 a sídlí na Blatské ulici v Praze, kde se zároveň nachází jedna ze dvou pražských mešit. Je zastřešující organizací muslimských obcí v Praze, Brně

⁵⁴ Muslim populations in the EU Member States. *Muslims in the European Union* [online]. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Poslední změna 2006 [cit. 17.3.2013]. Dostupné z: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf> s. 27.

⁵⁵ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 408.

⁵⁶ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 411.

⁵⁷ KROPÁČEK, L. *Islám v českých zemích*. In: ČERVENKOVÁ, D. *Islám v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Centrum pro studium migrace, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5. s. 28.

⁵⁸ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 409.

a Teplicích, kde se také nacházejí jediné mešity v České republice.⁵⁹ V Praze a Brně je jejich činnost spojena s Islámskými nadacemi (Islámská nadace v Brně vznikla v roce 1994, Islámská nadace v Praze roku 1992). Jejich činnost je vedle organizačních zájmů také zaměřena na poskytování informací veřejnosti. Podobné cíle si klade i Muslimská unie, která je ve svých stanovách jmenuje. Jsou to „ (...) šíření, plánování a zajišťování objektivních informací o islámu a podpora vzdělávací činnosti v oblasti kultury, podpora sociálně slabých, nemocných, živelnými pohromami, či jinak postižených muslimů ad.“⁶⁰

Mladší generaci organizuje Svaz muslimských studentů. Věřící se mimo uvedená místa mají možnost modlit v modlitebnách a pro zahraniční studenty jsou např. na kolejích rovněž vymezeny modlitební místnosti. Podle sčítání lidu z roku 2011 se v České republice k islámu nebo příslušnosti k Ústředí muslimských obcí navzdory všem vyšším odhadům přihlásilo 3358 věřících.⁶¹ Ukazuje to zřejmě na fakt, že příslušnost k islámu není pro zbylé věřící nejdůležitějším identifikačním kritériem.

1.14. MEDIÁLNÍ DISKURS O MUSLIMECH

„Průzkumníci veřejného mínění poukazují na vysokou míru negativních emocí v souvislosti s muslimy. podle údajů GfK Custom Research Survey z roku 2004 více než polovina lidí žijících v západní Evropě souhlasí s tím, aby bylo na ně pohlíženo s nedůvěrou, přičemž nejvíce markantní je tento názor ve Švédsku (75% respondentů) a v Nizozemsku (72%).“⁶²

Podobná hlášení deklarující vzrůstající islamofobii se ozývají z čím dál více zemí Evropy. Jak se ukázalo i v mnou analyzovaných článcích, vnímání muslimů dnes

⁵⁹ MELICHÁREK, T. *Islám v Brně*. 1.vyd. Brno:Luháš Lhořan v Pstruží, 2011. ISBN 978-80-904932-0-9. s. 33, 41.

⁶⁰ Muslimská unie: Cíle. *Islám v ČR* [online]. Muslimská unie. [cit. 17.3.2013]. Dostupné z: <<http://www.muslimskaunie.cz/cile-----.html>>

⁶¹ Počet obyvatel ČR, kteří se hlásí k islámu. *Obyvatelstvo, podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. Sčítání lidu 2011. [cit. 17.3.2013]. Dostupné z: <<http://vdb.czso.cz/>>

⁶² POPOVOVÁ, K. *Islamofobie, pozůstatek staletých rozepří?*. Nový Orient. Praha, 2011. Vol.66. No. 4. s. 13.

překročilo sociální rozměr (jak bylo typické třeba pro německé gastarbeitery) a přerostlo do etnické roviny. V kontextu nezaměstnanosti a nedostatku pracovních pozic (zcela jistě alespoň v českém prostoru) muslimové figurují jen výjimečně. Primární přisuzovanou charakteristikou muslimských přistěhovalců je právě náboženská orientace, která se zároveň ukazuje jako nejvíce stigmatizovaný fakt.

Zda mají s touto skutečností co dělat média se stále častěji pokoušejí sledovat různé mediální analýzy. Mimo to, že je xenofobní medializace v hledáčku monitorovacích center Evropské unie⁶³ se však v podobném rozsahu odehrávají spíše výjimečně. Častěji se vyskytují menší výzkumy o konkrétních menšinách v jednotlivých zemích (např. *France and it's Muslims*⁶⁴), a to málokdy s přihlédnutím k mediálnímu vlivu. S vzrůstajícím počtem muslimů v Evropě však narůstá i počet mediálních analýz, které se jim věnují.

U nás se téma otevírá ještě pozvolněji. Pozornost médií je častěji věnována početnějším a viditelnějším menšinám (Romům, Ukrajincům, Vietnamcům), s nimiž se majorita cítí být více konfrontována. Navíc se stále hovoří nekonkrétně, o cizincích, azylantech a imigrantech. V tomto smyslu se častěji vyskytují práce, které vznikají v multikulturních a integračních centrech. Z posledních let zmíním alespoň *Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*⁶⁵ nebo *Obraz cizinců v médiích*⁶⁶. O muslimy se stále častěji zajímají také studentské diplomové práce.^{67 68}

⁶³ *Muslims in the European Union* [online]. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Poslední změna 2006 [cit. 17.3.2013]. Dostupné z:

<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf>

⁶⁴ GIRY, S. France and it's Muslims. In: *Foreign Affairs* Vol. 85, No. 5 (Sep. - Oct., 2006).

⁶⁵ KLVÁČOVÁ, P. a T. BITRICH. *Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. [online] Praha: Multikulturní centrum, 2003. [cit. 17.3..2013] Dostupné z:

<http://aa.ecn.cz/img_upload/bacca6403f52f8f0f60667687afefbf5/Jak_se__ne_pise_o_cizincich_2003.pdf>

⁶⁶ KADERKA, P. a K. KARHANOVÁ 2001. *Obraz cizinců v médiích. Zpráva o projektu za rok 2001*.

[online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2001. [cit. 17.3.2013] Dostupné z:

<http://www.cizinci.cz/files/clanky/121/Obraz_cizincu_v_mediich.pdf>

⁶⁷ PŘIKRYL, Štěpán. *Mediální reprezentace muslimů ve vybraných periodikách: komparativní obsahová analýza*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír Volek.

⁶⁸ BELOUBKOVÁ, Hana. *Muslimové v českých médiích - Otázka stavby nové brněnské mešity*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Eva Šlesingerová.

Tématu mediálního zobrazování se soustavně věnuje Martina Křížová⁶⁹, která v roce 2006 vypracovala pro Multikulturní centrum analýzu *Neviditelná menšina*⁷⁰, věnující se výhradně muslimům. v podobném duchu se rovněž nese analýza Evy Burgetové ze stejného roku.⁷¹ Před dvěma lety vyšla knižně také bakalářská práce Tomáše Melichárka, mapující mediální diskurs o muslimech v Brně. Ke zmíněným pracím se následující výzkum připojuje.

1.15. SHRNUÍ KAPITOLY MUSLIMOVÉ A EVROPSKÁ REALITA

Přestože se tradice islámu v Evropě nedá rozsahem srovnat s křesťanstvím, už po několik staletí je kontakt zde s ním intenzivní. Častým argumentem odpůrců islámu je jeho neslučitelnost s evropskými hodnotami a způsobem organizace společnosti. Muslimů je však v České republice už několik desetiletí tisíce a žádné konflikty s majoritou se zde zatím neodehrávají. Minorita zůstává málo viditelná, což dosvědčuje i nízký počet mediálních analýz tohoto zaměření. Je však pravděpodobné, že medializace českých muslimů bude narůstat, jednak v souvislosti s událostmi v zahraničí, jednak bude-li z jejich strany probíhat snaha o institucionalizaci, čemuž současné dění nasvědčuje.

⁶⁹ KŘÍŽKOVÁ, M. *Cizinci, naši a média. Mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum, 2007. ISBN 80-239-8475-6.

⁷⁰ KŘÍŽKOVÁ, M. *Neviditelná menšina*. In: *Cizinci, naši a média. Mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum, 2007. ISBN 80-239-8475-6.

⁷¹ BURGETOVÁ, E. *Přehled tisku za květen - neviditelná menšina*. Média a menšiny. [online]. Migrace Online [cit. 17.3.2013] Dostupné z: <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/prehled-tisku-za-kveten-neviditelna-mensina>>.

EMPIRICKÁ ČÁST

VÝZKUM

1.16. CÍL VÝZKUMU

Zastoupení muslimů v České republice je v porovnání s jinými menšinami velmi nízké.⁷² Přesto se o islámu v médiích hovoří velmi často. V zahraničním tisku, především Německu, Francii a Velké Británii, je pozornost, kterou poutají, mnohem intenzivnější, protože zde zastupují výraznější část populace. U nás se o muslimech hovoří především v návaznosti na dění v zahraničí a česká menšina zůstává čtenářům zahalená. Přestože je možnost setkat se s muslimy v Česku až marginální, objevuje se snaha tematizovat zde islám jako možnou hrozbu, např. ve veřejných diskusích – jedna taková v uplynulém roce proběhla na univerzitě v Hradci Králové. Společenské klima tak zřejmě začíná nevědomky formovat prognóza, která v českém kontextu nemá reálné opodstatnění a vyvstává spíše na základě medializovaných zkušeností ze zahraničí. Cílem následujícího výzkumu je proto zjistit, jak v této situaci fungují česká média, konkrétně celostátní tištěné deníky, a zachytit, zda výběrem témat a svým zaměřením nepodporují stigmatizaci muslimů v Česku.

1.17. VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Hlavním záměrem realizovaného výzkumu proto bylo zjistit, v jakých kontextech sledovaná média o českých muslimech své čtenáře informují a s jakými tématy je pojí. Z toho plyne také formulace první hypotézy.

HYPOTÉZA 1: *Domnívám se, že nejčastějším námětem sledovaných článků bude některé z těchto témat:*

72 Navzdory výsledkům sčítání lidu (v nichž z různých důvodů často dochází k zapření identity, ačkoli se s ní jedinec ztotožňuje) se podle vládních odhadů počet Romů v ČR pohybuje v rozmezí 150 - 300 000, počet Ukrajinců dosahuje až 80 000 osob.

Viz Počty příslušníků menšin podle vládních údajů. *Národnostní menšiny*. [online]. Vláda České republiky. [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>>

a) stavba mešity nebo reakce veřejnosti na její zamýšlenou realizaci

b) konflikty mezi muslimy nebo jejich střet s majoritou

d) postavení žen v islámu

Druhá výzkumná otázka přímo souvisí s první hypotézou. Mým záměrem je zjistit, jak je obraz muslimů výběrem článků formován. Cílem žurnalistů by jistě měl být celistvý obraz skutečnosti – proto by koncepce zprávy měla být, pokud to zdroje umožňují, vyvážená. V kvalitní žurnalistice by nemělo docházet k preferování pozitivního nebo negativního zobrazování, zvláště pokud jde o prezentování minorit. Konkrétně v případě menšin je vždy možné zabývat se také zprávami s neutrálním obsahem, způsobem jejich prožívání vlastní identity, přiblížením jejich obyčejného života.

HYPOTÉZA 2: *Domnívám se, že bude přesto v tisku převažovat přítomnost negativně orientovaných článků, evokujících ve čtenáři představu muslimů jako „těch, s nimiž jsou problémy“.*

Proto rovněž považuji za důležité poskytnout prostor ke komentáři těm, jichž se informace přímo týká – muslimům. Budu se tedy snažit zjistit, jak často je validita informace doložena tvrzením zástupce muslimské menšiny a naopak, jak často tím, kdo k ní v dané zprávě představuje opozici – nejčastěji zástupcem majority.

HYPOTÉZA 3: *Předpokládám, že výrazně větší prostor pro komentáře bude poskytován zástupcům majority oproti zástupcům muslimské menšiny.*

Zároveň považuji za žádoucí poskytovat prostor pro komentář relevantním odborníkům (politologům, arabistům, islamologům). Očekávám však, že se budou novináři odvolávat spíše na politické nebo jiné, veřejně známé autority.

HYPOTÉZA 4: *Domnívám se, že sledovaná média budou poskytovat výrazně větší prostor politickým a jiným autoritám, než odborníkům.*

1.18. METODA

Vzhledem k poměrně nízkému množství informací, které se v souvislosti s českými muslimy v tisku objevují, jsem se pokusila analyzovat co možná nejvíce celostátních periodik. Proto jsem se také rozhodla pro kvantitativní obsahovou analýzu. Metodu jsem zvolila na základě předvýzkumu, který mě přiměl k upuštění od kvalitativního zpracování dat. Vzhledem ke strohosti a časté podobnosti analyzovaných článků se mi kvantitativní metoda jeví jako účelnější. Při aplikaci obsahové analýzy se budu řídit postupem, který popisuje ve sborníku *Analýza obsahu mediálních sdělení* Helmut Scherer.⁷³ Nejdříve popíšu výběr výzkumného souboru, pak stanovím kategorie, jimiž budu jednotky analýzy posuzovat, nakonec tuto jednotku stanovím.

1.19. VÝBĚR SOUBORU

Aby byla získaná data co nejrelevantnější, rozhodla jsem se vybrat nejčtenější česká periodika, jimiž jsou podle údajů Unie vydavatelů⁷⁴ deníky Mladá fronta DNES, Právo, Lidové noviny, Hospodářské noviny a Deník. Všechny zmíněné deníky mají svou internetovou obdobu, a tak je zajištěn dopad rovněž na protipól čtenářů, kteří využívají tištěné formy těchto periodik. Z důvodu nízkého množství získaných dat jsem ke zmíněným pěti připojila dva nejnavštěvovanější internetové zpravodajské servery, Novinky.cz a Aktuálně.cz, pro něž jsem se rozhodla rovněž z důvodu co nejvyšší reliability. V pětici nejnavštěvovanějších internetových českých periodik se dále vyskytují dva bulvární deníky - Blesk a Aha!, s nimiž analýza rovněž pracuje. Deník Právo v analýze nevystupuje, protože články v něm zveřejněné ve všech případech prezentuje internetový server Novinky.cz. Zcela vyřazen byl deník Sport, protože se sledovaným tématem nezabývá ani okrajově.

⁷³ SCHERER, H. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-548-5. s. 40-43.

⁷⁴ *Tisková zpráva Unie vydavatelů* [online]. Poslední změna 7.2.2013. [cit. 15.2.2013]. Dostupné z: <<http://www.unievydavatelu.cz/Upload/1085.pdf>>.

Výběr článků probíhal ve všech periodicích na základě téhož klíče – měly obsahovat alespoň jedno ze slov muslim, islám, mešita, korán, nebo jejich gramatické varianty, čímž přímo navazují na metodiku Martiny Křížkové zvolenou pro obdobnou analýzu z roku 2006, vytvořenou na zakázku pro Multikulturní centrum Praha.⁷⁵ Články byly vybírány z časového úseku jednoho roku a to od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012.⁷⁶

Tomuto zadanému klíči vyhovovalo celkem 1409 článků. Za relevantní jsem však považovala pouze ty z nich, které a) se přímo věnovaly muslimské menšině v ČR, b) obecně informovaly o náboženském dění důležitém pro islám (významné svátky, výročí apod.) – vázaly se tak také k české komunitě, c) články, které sice byly zaměřeny na světové dění, ale svým titulkem narážely na muslimy obecně (např. Islamisté vítězí ve volbách – máme se bát?⁷⁷) nebo d) upozorňovaly na kulturní událost (např. vydání knižního titulu), která s českými muslimy souvisí. Tímto klíčem nakonec prošlo 111 článků.

1.20. OPERACIONALIZACE A STANOVENÍ KATEGORIÍ

Zvolená metoda kvantitativní obsahové analýzy předpokládá stanovení kategorií, jejichž optikou budu vybrané články posuzovat. Jejich naplněním bude v závěru práce možné ověřit potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz. Kategorie lze formulovat v několika rovinách⁷⁸ s ohledem na výzkumné otázky mé práce:

1.20.1. KATEGORIE NÁMĚTU

Sledováním námětu článků, které se v souvislosti s českými muslimy objevují, ověřím první stanovenou hypotézu. Potvrzena bude v případě, že dojde k převažujícímu naplnění kategorií „stavba mešity“, „postavení žen v islámu“,

⁷⁵ Křížková, M. *Neviditelná menšina* [online]. Květen 2006. [cit. 15. 2. 2013]. Dostupné z: < http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/Krizkova_islam_final_1.pdf>.

⁷⁶ k vyhledání článků jsem použila databázi Anopress IT

⁷⁷ PETRÁČEK, Z. *Islamisté vítězí ve volbách – máme se bát?* [online]. Poslední změna 18. 01. 2012. [cit. 17. 2. 2013]. Dostupné z: < www.lidovky.cz>.

⁷⁸ OLECKÁ, I. IVANOVÁ, K. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola, 2010. s. 28.

„projev Lukáše Větrovce“ a „zbraně v mešitě“. Poslední dvě kategorie reprezentují hypotézu o „konfliktech souvisejících s muslimy“, protože na tyto problémy se reference o konfliktech muslimů ve sledovaném tisku omezila. Na základě předvýzkumu bylo stanoveno také několik dalších kategorií námětu:

- a. „Projev Lukáše Větrovce“ – do této kategorie budu řadit všechny články, které se věnují kauze antisemitského projevu Lukáše Větrovce, který pronesl v roce 2008 na půdě brněnské mešity a také všechny články, které informují o reakcích, které kauza vyvolala
- b. „Zbraně v mešitě“ – kategorie reprezentuje články, které se námětem věnují zveřejnění fotografií z mešity v Brně, na nichž je zachycen Lukáš Větrovec s airsoftovou puškou
- c. „Hradec Králové“ – do kategorie řadím takové články, které se věnují narůstající institucionalizaci menšiny muslimů v Hradci Králové
- d. „Hrozba islámu v ČR“ – sem spadají ty příspěvky (především úvahy a příspěvky na blozích), které islám tematizují jako nastávající hrozbu a snaží se (více či méně tendenčně) otevírat diskusi nad legitimitou přítomnosti muslimů v Česku
- e. „stavba mešity“ – články se věnují diskusi nad budováním mešit na území ČR a informacím o nich
- f. „postavení žen v islámu“ – zprávy v této kategorii se zamýšlejí nad používáním islámského práva při výkonu trestu na ženách, povinnosti nosit burku a podobně
- g. „jaký je islám“ – zřejmě nejproblematictější kategorie pokrývá ty články, které se obecně zamýšlejí nad filosofií islámu a promýšlejí možnosti jeho koexistence s demokratickými principy
- h. „zvyky a tradice“ – články v této kategorii popisují, jaké muslimské svátky, slavnosti se právě odehrávají popř. jiné kulturní aspekty islámu (v souvislosti s českými muslimy)
- i. „kultura“ – za relevantní považuji také zprávy, které se vážou ke kulturnímu dění (ve smyslu recepce umění) - tedy recenze filmů, knih a podobně

j. „jiné“ – konečně kategorie „jiné“ reprezentuje zbylá témata, která nebyla do předchozích zařazena

1.20.2. KATEGORIE ORIENTACE

K ověření druhé hypotézy použiji tři kategorie. V první se jedná o zprávy, které nazývám negativními. To jsou ty, jejichž cílem bylo informovat o nějakém konfliktu, který mezi muslimy nastal, nebo jehož byl některý muslim aktérem. Jsou to také například ty články, které se zabývají tématem přítomnosti islámu v evropském prostředí v souvislosti s nebezpečím či ohrožením. Je však nezbytné dodat, že tematické zaměření článku není to, co je v posuzování této kategorie nejdůležitějším kritériem. Rozhodující je, s jakým záměrem autor o tématu hovoří. Článek, který se tematicky věnuje hrozbě islámu v Evropě nebo Česku, reprezentuje však názor, že muslimové jsou v tomto směru nemístně stigmatizováni, tak například může být vyhodnocen jako pozitivní.

- a. „Pozitivní“ – jako pozitivně orientované články chápu ty, které se svým charakterem zasazují o demytizaci muslimské menšiny v Česku a pokouší se vyvracet předsudky s ní spojené
- b. „neutrální“ – Neutrální články jsou takové, které české muslimy neuvádí do vztahu k negativním událostem ani se nepokoušejí je žádným způsobem obhajovat. Jsou to tak především ty články, které informují o kulturní události nebo velmi důsledně uvádějí ve známost obě protichůdná stanoviska. Rovněž se sem zařadily zprávy, které se pokoušejí (zasvěceně) objasňovat stanoviska islámu a přiblížit jej tak čtenářům, zároveň však přicházejí s nějakou kritikou (například zhoubného neústupného zachování jeho stanov).
- c. „negativní“ - jako negativně konotované články chápu ty, které informují o konfliktu souvisejícím přímo s českými muslimy, nebo se jeho autor k muslimské menšině staví negativně a jako takový o ní také píše

1.20.3. KATEGORIE POSTAVY

V tomto typu kategorie se zaměřím na poskytnutý prostor pro komentář přímým aktérům události, o níž zpráva informuje. Hypotéza se potvrdí v případě, že první kategorie „muslim“ bude naplněna méně jednotkami, než součet zbývajících dvou. Očekávám také, že poslední kategorie „opozice“ bude převažovat nad prezentováním kategorie „b“, tedy pozitivních názorů majority. Prostor pro komentář tedy může být poskytnut:

- a. muslimovi (ve smyslu zástupce minoritního společenství)
- b. nemuslimovi, který zastává ve vztahu k muslimské menšině pozitivní stanovisko
- c. opozici – ať už zástupci majority, jiné náboženské skupiny nebo konvertitovi

1.20.4. KATEGORIE AUTORITY

Poslední hypotéza se vztahuje k otázce, kým se žurnalisté ve svých článcích zaštiťují – jak velký prostor je ponechán názoru politiků, odborníků popř. jiných autorit. Hypotéza bude vyvrácena v případě, že bude nejvíce jednotek přiřazeno ke kategorii „b“, názor odborníka. Sledované kategorie tedy jsou následující:

- a. „názor politika“
- b. „názor odborníka“ – jak arabisty, tak také islamologa, politologa nebo religionisty
- c. „názor jiné autority“ – např. duchovního jiného vyznání, známé osobnosti apod.

1.21. VOLBA JEDNOTKY

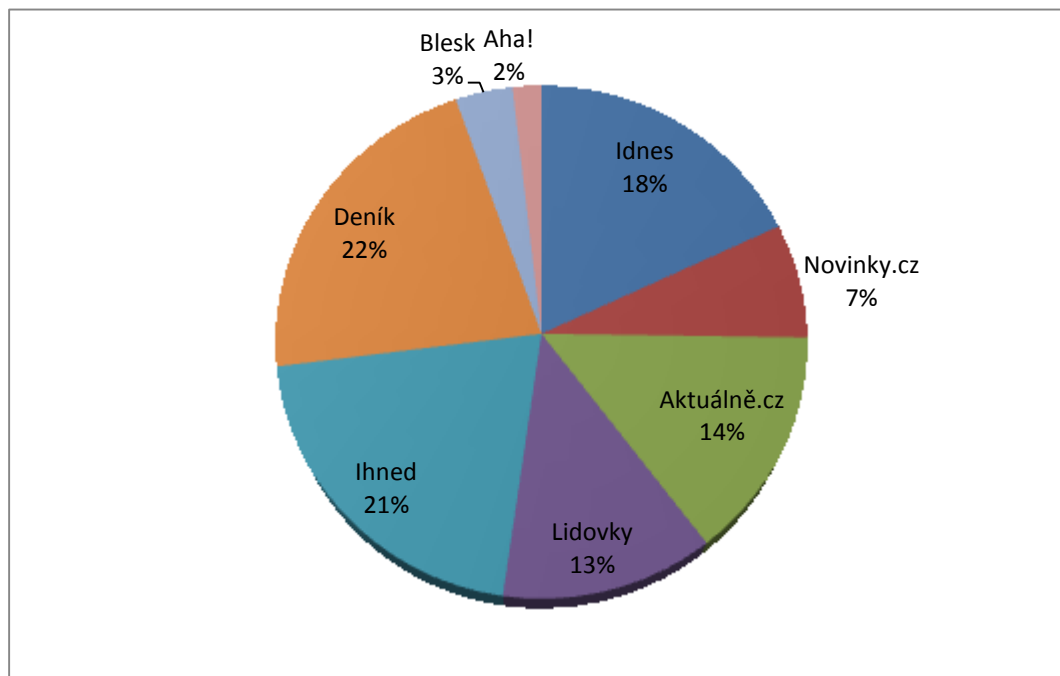
Jako poslední krok před zahájením analýzy samotné zbývá určit jednotku, kterou budu kategoriemi posuzovat. V analýze médií bývá časté za ni zvolit článek a také já k tomu přistoupím. Ačkoli se může jednat o poměrně rozsáhlou část textu, pro můj záměr je taková jednotka dostačující – mnohé z vygenerovaných článků jsou totiž naopak krátké, a dále je dělit by bylo vzhledem ke stanoveným kategoriím nadbytečné.

ANALYTICKÁ ČÁST

Zvolenou metodou bylo posuzováno celkem 111 článků. Ačkoli se původně zdálo, že jejich počet bude mnohem vyšší, v průběhu analýzy byla velká část vyloučena jako nevyhovující z toho důvodu, že se (a to ani okrajově) nezabývaly muslimy v Česku. Daleko zajímavější tematikou bylo pro všechna média (snad vyjma Deníku, který se však důrazně profiluje jako regionální periodikum) dění zahraniční. Jednalo se především o události pojící se s probíhajícím Arabským jarem, masakrem v Toulouse a dalšími, ve velké většině výrazně konfliktními a negativními událostmi.

Největší prostor informacím o dění v menšině muslimů v ČR tak věnoval právě Deník. Počtem 24 článků zastoupl 22 % článků z celkového souboru a společně s Hospodářskými novinami (23 článků, 21 % souboru) a Mladou frontou Dnes (20 článků, 18 % souboru) zaujali pozici médií, které na celostátní úrovni o českých muslimech informují nejčastěji. O něco méně prostoru je problematice věnováno na serveru Aktuálně.cz a stránkách Lidových novin, okrajově se tématem zabývají Novinky.cz, Blesk a Aha!, viz následující graf:

GRAF 1: PROCENTUÁLNÍ SROVNÁNÍ POČTU ČLÁNKŮ V ANALYZOVANÝCH MÉDIÍCH

1.22. PROFILY ANALYZOVANÝCH MÉDIÍ

MLADÁ FRONTA DNES

Mladá fronta DNES jako denně tištěné periodikum existuje od 1. 1. 1990, otevřeně však navazuje (tematicky i zastoupením redaktorů) na list Mladá fronta, který v různých podobách existoval už od roku 1945. V současnosti se jedná o nejčastěji čtený deník u nás, který se profiluje středo-pravicově a snaží se zachovat (je předmětem diskusí, zda se mu to stále daří) nebulvární charakter. Internetová podoba iDNES.cz existuje od roku 1998 a stejně jako Lidových novin je jeho provozovatelem mediální společnost MAFRA. Podle průzkumů MAFRA má deník 1,6 milionů stálých čtenářů, jedno číslo čte průměrně asi 820 000 lidí.⁷⁹

⁷⁹ Výzkum sledovanosti médií [online]. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: <http://data.idnes.cz/soubory/mafra_all/A130214_TVE_MFD_1234.PDF>.

LIDOVÉ NOVINY

Lidové noviny jsou publikovány od roku 1893 a jejich prestižní jméno je vybudováno především na základě práce spisovatelů, kteří sem od začátku často přispívali. Původně byly profilovány především jako periodikum orientující se na zahraniční scénu a kulturu, také s příklonem k satirickému znění – vůbec poprvé se zde objevily satirické karikatury. Jako deník vychází od roku 1990. Dnes své směřování označují za liberálně-konzervativní, s přízní asi 530 tisíc čtenářů.⁸⁰

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Hospodářské noviny se už od svého vzniku v roce 1990 profilují jako periodikum zaměřené na ekonomiku a politiku. Vysoký počet článků zastoupených v mém vzorku, který by se mohl zdát vzhledem k orientaci překvapivý, je způsoben především dělením do dvou tematických sešitů. První se věnuje mj. tuzemskému dění, z níž byly analyzované články získány. Druhý je pak důsledněji zaměřen na ekonomiku. Každé číslo Hospodářských novin (vycházejí jen ve všední dny) si přečte průměrně 190 000 čtenářů.

DENÍK

Deník je název skupiny periodik, které od roku 1995 pod unifikovanou identitou vydává společnost Vltava-Labe-Press. V tomto roce došlo ke sjednocení 72 českých regionálních deníků v několika ohledech – vizualizace, sdílení rubrik (od informování o světovém dění, v rámci ČR až po regionální zpravodajství). Články jsou napříč deníky často sdíleny a vycházejí tak i v několika regionech současně. Deníku jako konglomerátu napříč ČR projevuje přízeň celkem 837 tisíc čtenářů.

⁸⁰ *Výzkum sledovanosti médií* [online]. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: <http://data.idnes.cz/soubory/mafra_all/A130214_TVE_MFD_1234.PDF>.

Blesk, podobně jako Deník, vychází v několika regionálních mutacích, oproti němu je jich zde však pouze 8. Jedná se o denně tištěné periodikum (vychází i v neděli), které od roku 1992 vydává společnost Ringier Axel Springer CZ. Protože se od začátku profiluje jako výrazně bulvární⁸¹, již v roce 2002 dosáhl statutu nejčtenějšího českého novinového titulu. Sleduje jej až 1 290 000 čtenářů.⁸²

AHA!

Podobný profil jako Blesk bychom mohli popsat také u deníku Aha!. Jeho vydavatelem je rovněž Ringier Axel Springer CZ, stejně jako v předchozím případě se jedná o výrazně bulvární tisk. Oproti Blesku se však snad ještě méně zabývá politickým děním a zpravodajstvím, zaměřuje se pouze na události spjaté s mediálně známými postavami show businessu. V současnosti se jedná o druhý nejčtenější bulvární deník a páté české nejčtenější periodikum vůbec. Čte jej až 252 tisíc čtenářů.

NOVINKY.CZ

Jsou jednak nejnavštěvovanějším českým zpravodajským portálem⁸³, jednak v analýze zastupují tištěný deník Právo, protože ten Novinky provozuje jako svůj magazín. Byly založeny roku 1998 a společně s deníkem Právo je jejich provozovatelem server Seznam.cz. Mezi nejnavštěvovanějšími českými informačními servery se pohybují už téměř 10 let.

⁸¹ Slovník mediální komunikace o penny press (bulvárním tisku) hovoří jako o nejjednodušší kategorii tisku, která je nejlacinější a prodávaná za cenu, která je dostupná širokým čtenářským vrstvám. Viz REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7. s. 181.

⁸² *Tisková zpráva Unie vydavatelů* [online]. Poslední změna 7. 2. 2013. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: < <http://www.unievydavatelu.cz/Upload/1085.pdf>>.

⁸³ *Zpravodajské servery: nejdůvěryhodnější iDnes, Tn.cz je bulvár* [online]. Poslední změna 16.12.2008. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: < <http://www.lupa.cz/clanky/oblíbenost-internetoveho-zpravodajstvi/>>.

Posledním zastoupeným médiem je internetový zpravodajský server Aktuálně.cz. Od roku 2005 existuje jako přidružená zpravodajská základna serveru Centrum.cz, kde nahradil online formu Lidových novin lidovky.cz. Jeho vydavatelem je společnost Centrum Holdings. Žurnalisté serveru od jeho založení získali řadu profesních ocenění.

1.23. TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ ČLÁNKŮ

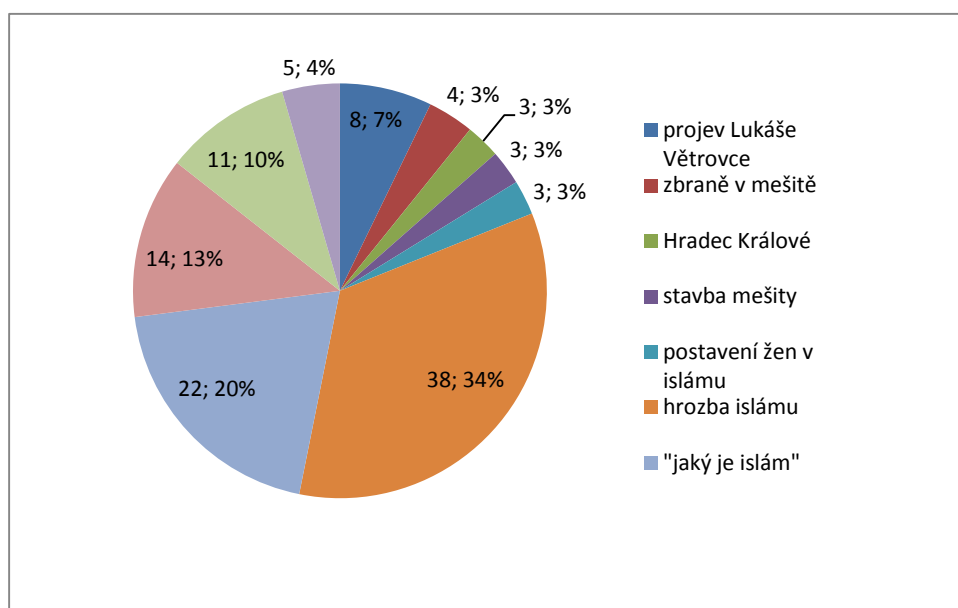
Nejčastějším námětem článků (34 %) se stalo téma příchodu islámského vyznání do Evropy, popřípadě úvahy o jeho přítomnosti v Česku. Často se odvolávaly na situaci ve francouzských muslimských ghettech a konkrétní případy uplatňování islámského práva šaría ve většinově muslimských zemích. Ty články, které se v dané otázce stavily spíše na stranu evropských muslimů, často operovaly s analogizací vůči židovsko-křesťanské náboženské historii a usilovaly o vhléd čtenáře do nitra zásad islámu. Články zařazené v podobné kategorii, kterou jsem abstraktněji nazvala „jaký je islám“, se oproti první pokoušely vyhnout tematizování ohrožení a o islámu hovořily spíše v souvislosti s obecnými úvahami o toleranci, demokracii, nebo polemizovaly o důsledcích dění mimo Evropu pro muslimy v ní. Zařadilo se sem 20 % článků.

Ze zpráv, které se explicitně zaměřily na aktuální události v Česku spjatými s muslimy, jednoznačně vynikly kauzy okolo Muslimské obce v Brně a přidružené mešity. Jména, která zde jasně vynikají, jsou celkem tři: Lukáš Větrovec, který podle analyzovaných zpráv v mešitě v Brně v roce 2008 přednesl při svém kázání několik citací z Koránu, které jsou mířeny proti Židům, což vyvolalo v brněnské Židovské obci pobouření, a který zároveň v roce 2012 v prostorách mešity vytvořil sérii fotografií s airsoftovou puškou, které následně rovněž vyvolaly řadu pobouřených reakcí. Lukáš Lhoťan, který k islámu nejprve konvertoval, aby jej po několika letech znova opustil (což vysvětluje vhlédem do jeho nitra), dnes představuje asi nejvíce

proslaveného kritika Muslimské obce v Brně. Na medializaci obou kauz s Lukášem Větrovcem se výrazně podílel a ochotně komentuje všechny konflikty (v nichž často figuruje), které se v souvislosti s českými muslimy vytvářejí. Je přitom považován za názorově nekonzistentního, a proto málo důvěryhodného. Třetí ze zmíněných osob je pak Muneeb Hassan Alráwí, předseda Ústředí muslimských obcí v ČR a zcela určitě zároveň nejčastější zástupce muslimské menšiny v médiích. V souvislosti s oběma kauzami je často konfrontován s výroky Větrovce i Lhořana nebo s hypotetickou situací nároku na majetek pro muslimy v současné navrhované podobě církevních restitucí.

Hypotéza, že námětem článků bude nejčastěji stavba mešit a postavení žen v islámu, se nepotvrdila. Domnívám se, že tomu je tak proto, že aktuálně neprobíhá žádná snaha mešitu někde vybudovat a diskuse kolem jejich minulých staveb už stačily utichnout. Téma postavení žen v islámu bylo zase zřejmě vyloučeno s články zaměřenými na události v zahraničí. Zbývá témata, o kterých se v souvislosti s muslimy v Česku v médiích hovoří, prezentuje následující graf:

GRAF 3: CELKOVÝ VÝSKYT TÉMAT VE VŠECH MÉDIÍCH (POČET ČLÁNKŮ; PROCENT)

1.24. VYVÁŽENOST ČLÁNKŮ, ORIENTACE

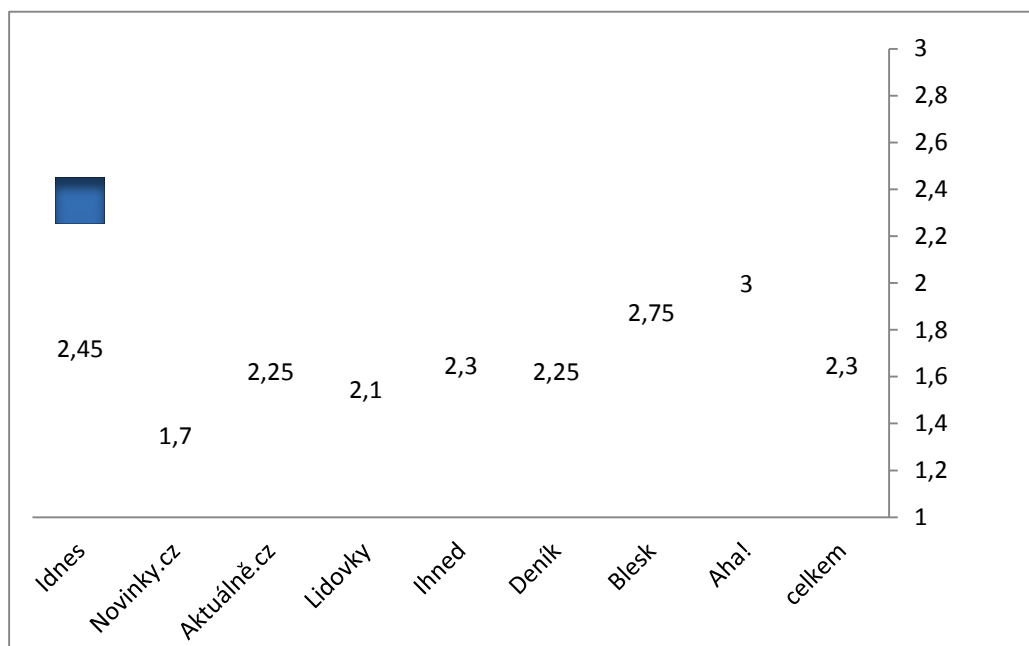
Negativních článků, které byly ve velké většině případů spojeny s kauzami brněnské mešity, bylo v analyzovaném období zaznamenáno 51, což je téměř polovina. Ideální případ článků s neutrálním zobrazením muslimů se ukázal jako zastoupený o něco méně, v analýze bylo takto vyhodnoceno celkem 42 článků. Mezi pozitivními články tak zbývají nejčastěji ty, které usilují o uvedení českých muslimů v nestranný obraz, a reagují tak na domnělou vizí muslimů v očích čtenářů z řad majority jako přicházející hrozby. Takovýchto článků bylo zaznamenáno 18.

Následující graf reprezentuje, jak v tomto vyhodnocení uspěla sledovaná média (je však nutné brát v úvahu počet článků, které jsou takto posuzovány,⁸⁴ např. v případě deníku Aha! je posuzován pouhý jeden článek, protože jich

⁸⁴ Údaje uvedeny v předchozím grafu

v relevantním období více publikováno nebylo). Na stupnici od jedné do tří jsou znázorněny výsledky, kde negativnímu článku je přiřazena hodnota 3, pozitivnímu 1. Cílem deníků by tak ideálně mělo být pohybovat se co možná nejbližší hodnotě „2“.

GRAF 2: VYVÁŽENOST ČLÁNKŮ

První hypotéza – „Domnívám se, že přesto bude v člancích převažovat přítomnost negativně orientovaných článků, evokujících ve čtenáři sugesci muslimů jako „těch, s nimiž jsou problémy““ se tak potvrdila. Postoj v analyzovaných médiích vůči českým muslimům není v negativitě radikální, rozhodně však není ani nestranný. Počet negativních článků (51) výrazně převažuje nad pozitivními (18).

1.25. VYVÁŽENOST KOMENTÁŘŮ KAUZ⁸⁵

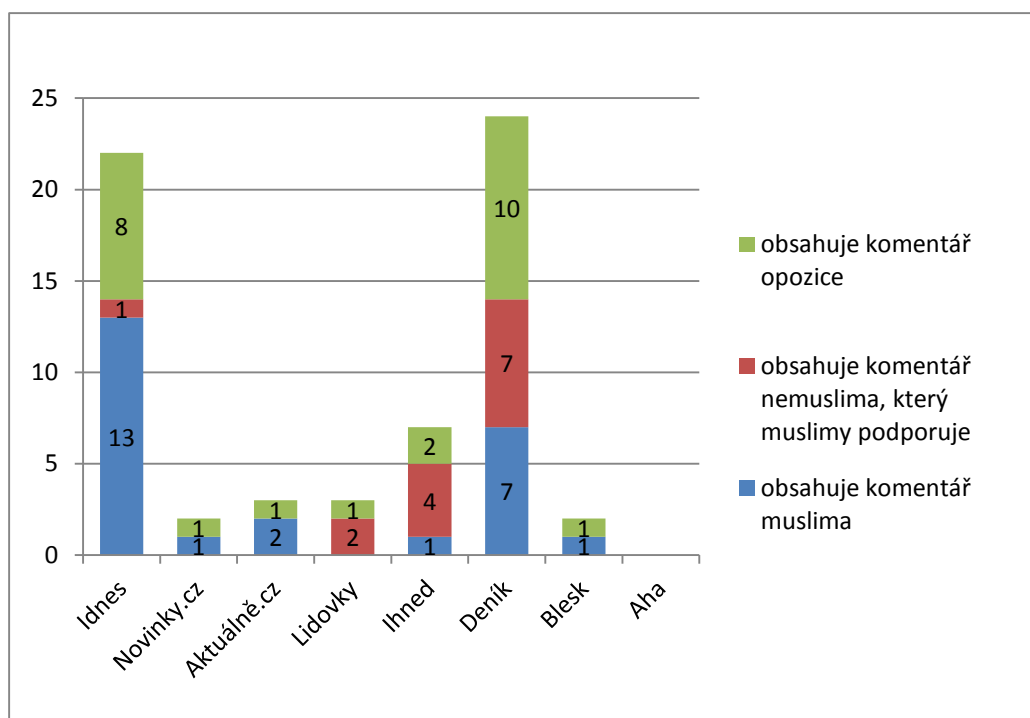
Co se týče třetí stanovené hypotézy, odhad, že bude v člancích převažovat prezentace negativních názorů majority, se zcela nepotvrdil. Je sice pravdou, že

⁸⁵ Hovořím-li zde o komentářích, mám na mysli přímé citace dotázaných osob, nikoli parafráze, odkazy na publikace a podobně.

názory nemuslimů jsou prezentovány v 60 % případů (38 komentářů), pouze v 38 % (ze všech článků) se však jedná o komentáře v kontrapozici k výroku člena muslimské menšiny. V celých 40 % (což je počtem 25 komentářů) je tak kauza komentována muslimem. V mnoha případech se jednalo o výše zmíněného pana Alráwího. O komentáře totiž novináři žádají nejčastěji právě v souvislosti s uvedenými kauzami Lukáše Větrovce, a vyhledávají proto komentář zástupce brněnské mešity. Muneeb Hassan Alráwí navíc usilovně pracuje na medializaci života muslimů v Česku (což dokázal například vystoupením na besedě „Je islám hrozbou pro Českou republiku?“ v Hradci Králové).

V následujícím grafu jsou prezentovány počty zveřejněných komentářů v jednotlivých médiích.

GRAF 4: VYVÁŽENOST A POČET KOMENTÁŘŮ AKTÉRŮ V JEDNOTLIVÝCH MÉDIÍCH (POČET)

Autority, k nimž se žurnalisté v analyzovaných médiích odvolávají, jsem vysledovala trojí. Za prvé se jedná o politology, arabisty, islamology, jejichž názor považuji za odborný – tyto autority tedy v analýze zastupuje kategorie „odborník“. Celkem se k nim v analyzovaných článcích autoři odvolávají 17krát, což odpovídá 31 % případů. Nejčastěji se jednalo o komentáře politologů z Brna, kteří byli požádáni o vyjádření ke kauzám v brněnské mešitě. Jedná se ale například také o celé články, jejichž autorem je arabista a svůj příspěvek formuluje jako glosu nebo úvahu na svém blogu⁸⁶, který analyzované médium zaštiťuje.⁸⁷ V případě druhé kategorie, názorech politiků, je výsledek velmi podobný. Jedná se celkem o 14 komentářů (26 % případů), kdy novináře jejich názor zajímá. Poslední varianta je souhrnně označena jako „jiná autorita.“ Nejčastěji se jedná o odvolání ke knižní publikaci o islámu, názoru, který se v souvislosti s muslimskými imigranty vyskytl v zahraničí, ale také např. komentáře duchovních Katolické církve ČR. Takových komentářů se vyskytla téměř polovina, celkem 51 (což odpovídá 46 % názorů všech autorit).

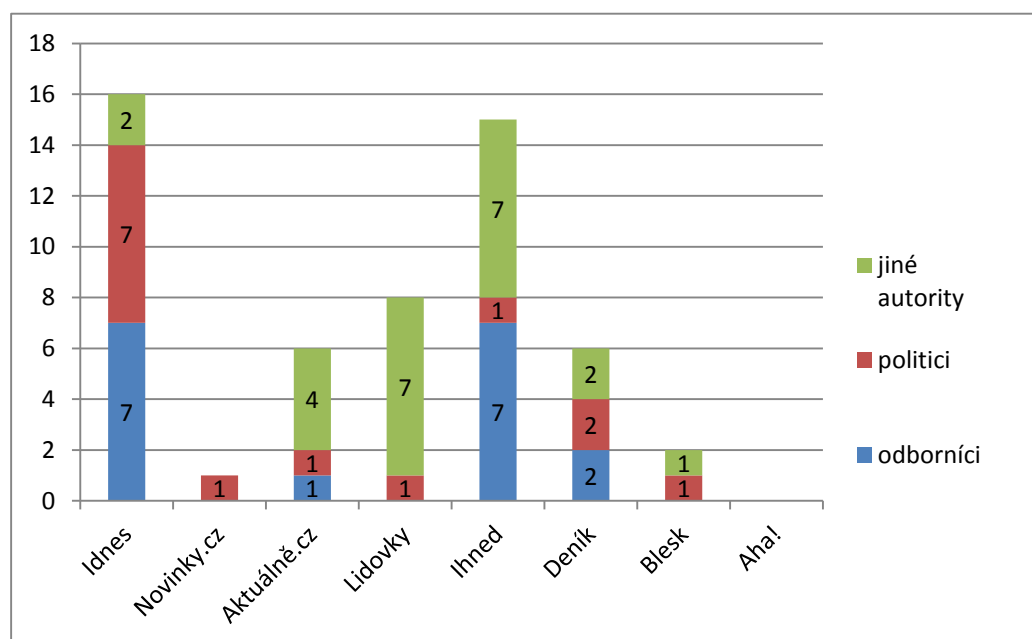
V zaštiťování odborníky si nejlépe vedla Mladá fronta DNES a Hospodářské noviny. Nejvýrazněji vystupují také v ostatních kategoriích, nicméně ty bychom mohli souhrnně označit jako neodborné, a tak pro uvádění skutečného obrazu muslimů v ČR méně relevantní. Čtvrtá hypotéza: „*domnívám se, že sledovaná média budou poskytovat výrazně větší prostor politickým a jiným autoritám, než odborníkům*“ se tak potvrdila. Je však třeba doplnit, že mnohé názory politiků byly uvedeny proto, aby byly vystaveny kritice.⁸⁸ V následujícím grafu je možné sledovat, jak se k prezentaci více či méně odborných názorů postavila jednotlivá média.

⁸⁶ Výrazně angažujícím se odborníkem je v tomto směru např. arabista a další články

⁸⁷ Tyto blogy provozují např. Hospodářské noviny nebo server Aktuálně.cz, jsou redakčně revidovány a v médiu prezentovány.

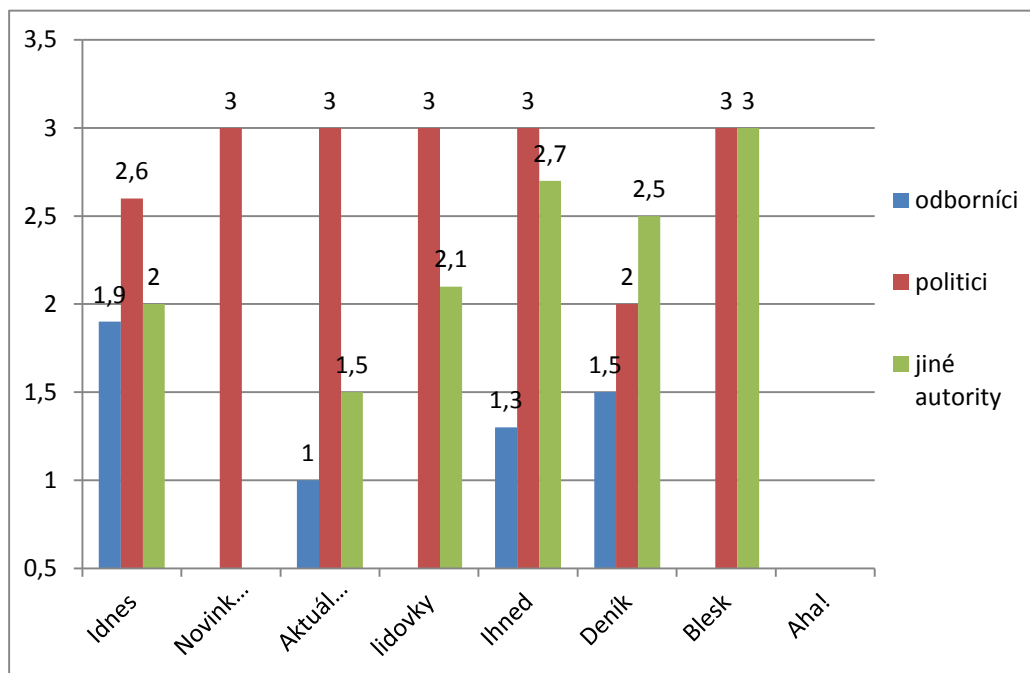
⁸⁸ SHANAHAH, S. *Je islám hrozbou pro ČR?* [online]. 19. 3. 2012. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: < <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/sadi-shanaah.php?itemid=15935> >

GRAF 5: SROVNÁNÍ POČTU ODKAZŮ K AUTORITÁM (POČET)

Zároveň je nutné zmínit, jak byly tyto názory vzhledem k muslimům zaměřeny. Orientaci postojů zmíněných autorit v komentářích prezentuje graf č. 6. (Na stupnici od 1 do 3, kde 1 je hodnocení pro pozitivní komentář, 3 znamená nejvíce negativní vyjádření).

GRAF 6: SROVNÁNÍ ZAMĚŘENOSTI KOMENTÁŘŮ CITOVANÝCH AUTORIT (ČÍM VYŠŠÍ HODNOTA, TÍM NEGATIVNĚJŠÍ KOMENTÁŘE)

Charakteristickým momentem předloženého výzkumu se stalo rozšiřování. To proběhlo nejprve z tištěných deníků na internetové servery, z nich pak na bulvární deníky. Ačkoli byl můj původní záměr analyzovat pouze tištěná periodika, vzorek, který jsem z nich získala, byl velice malý. Rozhodla jsme se proto přijmout k analýze také články, které se zabývaly recenzováním nově vydaných knih o muslimech nebo uvedením nových filmů s tematikou islámu. Ve výsledku je však hodnotím jako pro analýzu málo přínosné. Orientovány byly vždy velmi neutrálně a o životě muslimů v Česku nevyprávěly téměř nic. Navíc pokud bychom je zkušebně z analýzy vyloučili, mělo by to velký dopad na souhrn orientace článků. Pozitivní, neutrální a negativní články by se ocitly v poměru 18 : 31 : 51. To už je poměrně silně ve prospěch negativního vyobrazení muslimů v ČR.

Ukázalo se, že je pro novináře atraktivnější inspirovat se při vnímání českých muslimů raději v zahraničí. Relevantních informací je v ne odborném tisku velmi málo, a pokud už, jedná se o zprávy, které zcela vynechávají téma běžného života nebo událostí spjatých s náboženským životem v jakkoli pozitivním smyslu. Článků, které explicitně informují o tom, že mezi muslimy nastal konflikt, nebo které přemítají o tom, zda jsou či nejsou muslimové nebezpeční, je v analyzovaném rozmezí 53 – polovina. To je v zemi, kde muslimové představují podle nejvyšších odhadů 0,2 % populace a jsou zcela neprojeví se skupinou, překvapivě negativní pohled. Výsledek se dá jistě přičíst tušené všeobecné tendenci médií zviditelňovat negativní jevy, protože jsou pro čtenáře hypoteticky atraktivnější. Zároveň se však může jednat o stigmatizaci vycházející z medializace konfliktních událostí ze zahraničí. To podle mě dokládá také ta skutečnost, že muslimové za hranicemi ČR jsou pro novináře o tolik atraktivnější a je jim v analyzovaných médiích ponecháno více prostoru, viz poměr pro analýzu vygenerovaných a nakonec použitých článků.

Z hypotéz, které byly na začátku realizace výzkumu stanoveny, se potvrdilo v prvním případě pouze zaměření analyzovaného diskursu na konflikty, v nichž jsou čeští muslimové aktéry. Témata, která jsou často diskutována v zahraničí, jako postavení žen v islámu, nošení burek, stavba mešit se v českém tisku objevují spíše

výjimečně. Daleko častější jsou úvahy o komplexním charakteru islámu, který má být v evropském prostředí obtížně integrovatelný. Toto přesvědčení se ukazuje také v hodnotové orientaci článků, která byla v souhrnu spíše negativní (došlo tak k potvrzení také druhé stanovené hypotézy). Ukázalo se však, že prostor vyjádřit se k události je muslimům ve velké míře vymezen, což předpoklad nevyváženého komentování majorita x minorita vyvrací. Analyzovaná média ve většině případů korektně uvádějí komentáře obou stran "sporu". Prakticky potvrzenou je i poslední hypotéza, týkající se vyváženosti odkazování žurnalistů k autoritám. Ukázalo se, že názoru odborníků je využíváno výrazně méně často, než názoru jiných autorit. Zde se však ukazuje největší úskalí kvantitativního zpracování dat. Přestože totiž žurnalisté často citovali neoborné názory (např. politiků), v několika případech se s nimi pokoušeli rozvést polemiku.

Nízká preference představování běžné nekonfliktní podoby víry v islám je jistě krizovým bodem mediálního vyobrazení muslimů žijících v Česku. Ačkoli někteří odborníci či intelektuálové usilují o demytizaci nekonfliktních muslimů prostřednictvím úvah na svých blozích, jejich snaha padá vniveč, nepřejde-li nestranný pohled také do všeobecného mediálního náhledu na tuto menšinu. Nepřehodnotíme-li v této oblasti přístup k muslimům, budoucí dialog se bude nutně odvíjet ve znamení konfliktu.

ZÁVĚR

Zprávy o násilí jsou vděčným tématem žurnalistiky už od jejího vzniku a pokud se jedná o muslimy, je v tomto směru skutečně o čem psát. O konfliktech na Blízkém východě se dočítáme denně a stále častější jsou i zprávy o problémech v evropských muslimských čtvrtích. Při úvahách o situaci v ČR ale musíme mít na paměti jednu důležitou skutečnost. Hovořit o muslimech jako jedné, homogenní skupině je nemožné. V islám ve světě věří více než 1,5 mld. lidí, což v současnosti znamená při nejmenším pětinu světové populace. Stejně jako v každém jiném náboženství v něm tak existuje bezpočet denominací a zcela určitě také různých druhů lidí. Je proto nutné se k muslimům u nás postavit bez předsudků a poskytnout jim možnost se otevřeně prezentovat. Jak vyplynulo z výzkumu, česká média zatím tuto úlohu nenaplňují. To je nejpravděpodobněji způsobeno dosud nízkou populací muslimů v ČR. Vzhledem k tomu, že se ale v Evropě jejich počet zvyšuje, můžeme v budoucnu očekávat nárůst populace muslimů také u nás.

V teoretické části jsem se snažila mimo jiné ukázat, že přítomnost muslimů v Evropě není historickou novinkou. Mezi odbornou veřejností se jedná o samozřejmý fakt, mezi laiky však islám stále často platí za cizorodý prvek, který se dialogu s evropskými hodnotami brání. Navzdory radikalitě některých progresivních islámských hnutí, která tento dojem vyvolávají, je však stále možný. Média budou pravděpodobně jedním z jeho důležitých strůjců, protože klima ve společnosti, do nějž další imigranti budou přicházet, z velké části vytvoří. Z realizovaného výzkumu nevyplývá, že by se média k českým muslimům stavěla rasisticky. Jejich zobrazení ale trpí hrubým nedostatkem informací a malým zájmem o obyčejná témata, která by mohla muslimy přiblížit lidsky, ne pouze ve spojení s násilím a nesnášenlivostí.

Přínos mé práce spatřuji z velké části v zaměření výzkumu na celostátní deníky. Protože je v České republice muslimů stále velmi málo a koncentrují se pouze v některých lokalitách, velká část Čechů si představy o nich může tvořit pouze na základě mediálních sdělení. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby byl zájem tisku o ně intenzivnější a strukturovanější. Taková tendence v brzké době ale zřejmě nenastane, proto zatím nezbývá než se mediálním diskurzem zabývat na lokální

úrovni (např. na Brněnsku nebo v okolí Hradce Králové) a provést analýzu podrobnějším způsobem, ve vyšším počtu periodik nebo i jiných typech médií.

Často se hovoří o tom, že v České republice stále máme možnost vytvořit podmínky pro vznik fungující multikulturní společnosti, která už byla v jiných zemích Evropy shledána jako nemožná. Chceme-li se o ni pokusit, je třeba vzít vážně konstatování Miloše Mendela, a spolu s ním dalších českých orientalistů, že: „přestože o islámu v Česku byly již popsány tisíce stránek, seriózní debata v tomto směru –bohužel- dosud nezačala, což je pro naši společnost, žijící v srdci Evropy, rozhodně škoda“⁸⁹ a pokusit se takovou debatu otevřít.

⁸⁹ MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9. s. 466.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIHY

- 1) BARŠA, P. *Orientálcova vzpoura*. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-7363-374-5.
- 2) GAJDOŠÍKOVÁ, V. *Mediální konstrukce obrazu povodně* in *Média a realita*. 1.vyd. Brno: Vydavatelství MU, 2000. s.65. ISBN 80-210-2367-8.
- 3) JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-287-4.
- 4) KOMÁREK, S. *Média a moc* in *Média a moc*. Praha : Votobia, 2000. ISBN 8072200852.
- 5) KROPÁČEK, L. *Islám a západ*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. s.9. ISBN 80-7021-540-2.
- 6) KŘÍŽKOVÁ, M. *Neviditelná menšina* in *Cizinci, naši a média*. Mediální analýzy. Praha: Multikulturní centrum, 2007. ISBN 80-239-8475-6.
- 7) LUCKMANN, T. BERGER, P. *Sociální konstrukce reality*. 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, ISBN 80-85959-46-1.
- 8) MARCUSE, H. *Jednorozměrný člověk*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 80-206-0075-2.
- 9) McLUHAN, M. *Jak rozumět médiím*. 2.vyd. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2409-9.
- 10) McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, ISBN 80-7178-200-9.
- 11) MELICHÁREK, T. *Islám v Brně*. 1.vyd. Brno: Luháš Lhořan v Pstruží, 2011. ISBN 978-80-904932-0-9.
- 12) MENDEL, M. OSTŘANSKÝ, B. RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*. 1.vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1554-9.
- 13) OLECKÁ, I. IVANOVÁ, K. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola, 2010.
- 14) REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- 15) SCHERER, H. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-548-5.
- 16) THOMPSON, J. *Média a modernita*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0652-6.
- 17) TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

ČLÁNKY

- 1) ALLAN, S. *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press, 2000. s.2. ISBN 0 335 20270 5.
- 2) VAN DIJK, T. The New Racism in *American Journal of Political Science* Vol. 35, No. 2 (May, 1991).
- 3) XIANG Y. SARVARY, M. The News Consumption and Media Bias in *Marketing Science* vol. 26, No. 5.

- 4) LENZ, G. Learning and Opinion Change, Not Priming: Reconsidering the Priming Hypothesis in *American Journal of Political Science*, Vol. 53, No. 4 (Oct., 2009).
- 5) ELLIOTT, R. Brands and symbolic resources for the construction of identity in *International Journal of Advertising*, vol. 17.
POPOVOVÁ, K. *Islamofobie, pozůstatek staletých rozepří?*. Nový Orient. Praha, 2011. Vol.66. No. 4.
- 6) SCHEUFELE, D. TEWKSBURY, D. Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models in *Journal of Communication*, vol. 57, March 2007.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- 1) *Ústředí muslimských obcí – Historie* [online]. Ústředí muslimských obcí. Poslední změna 9.4.2009 [cit. 17.3.2013].
Dostupné z: <<http://www.umocr.cz/historiecz.pdf>>
- 2) Muslim populations in the EU Member States. *Muslims in the European Union* [online]. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Poslední změna 2006 [cit. 17.3.2013]. Dostupné z:
<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/156-Manifestations_EN.pdf>
- 3) Muslimská unie: Cíle. *Islám v ČR* [online]. Muslimská unie. [cit. 17.3.2013].
Dostupné z: <<http://www.muslimskaunie.cz/cile-----.html>>
- 4) Počet obyvatel ČR, kteří se hlásí k islámu. *Obyvatelstvo, podle věku, náboženské víry a pohlaví* [online]. Sčítání lidu 2011. [cit. 17.3.2013]. Dostupné z:
<<http://vdb.czso.cz/>>
- 5) Počty příslušníků menšin podle vládních údajů. *Národnostní menšiny*. [online]. Vláda České republiky. [cit. 19.3.2013]. Dostupné z:
<<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>>
- 6) PETRÁČEK, Z. *Islamisté vítězí ve volbách – máme se bát?* [online]. 18.01.2012. [cit. 17.2.2013]. Dostupné z: <www.lidovky.cz>.
- 7) *Výzkum sledovanosti médií* [online]. [cit. 20.2.2013]. Dostupné z:
<http://data.idnes.cz/soubory/mafra_all/A130214_TVE_MFD_1234.PDF>.
- 8) *Tisková zpráva Unie vydavatelů* [online]. 7.2.2013. [cit. 15.2.2013]. Dostupné z:
<<http://www.unievydavatelu.cz/Upload/1085.pdf>>.
- 9) *Zpravodajské servery: nejdůvěryhodnější iDnes, Tn.cz je bulvár* [online]. 16.12.2008. [cit. 20.2.2013]. Dostupné z:
<<http://www.lupa.cz/clanky/oblíbenost-internetoveho-zpravodajstvi/>>.

- 10) SHANAAH, S. *Je islám hrozbou pro ČR?* [online]. 19.3.2012. [cit. 20.2.2013].
Dostupné z: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/sadi-shanaah.php?itemid=15935>>

LITERATURA PODOBNÉHO ZAMĚŘENÍ

- 1) KADERKA, P. a K. KARHANOVÁ 2001. *Obraz cizinců v médiích. Zpráva o projektu za rok 2001.* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2001. [cit. 17.3.2013]
Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/121/Obraz_cizincu_v_mediich.pdf>
- 2) KLVÁČOVÁ, P. a T. BITRICH. *Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku.* [online] Praha: Multikulturní centrum, 2003. [cit. 17.3.2013] Dostupné z: <http://aa.ecn.cz/img_upload/bacca6403f52f8f0f60667687afefbf5/Jak_se_ne_pise_o_cizincich_2003.pdf>
- 3) GIRY, S. France and it's Muslims in *Foreign Affairs* Vol. 85, No. 5 (Sep. - Oct.,2006)
- 4) PŘIKRYL, Štěpán. *Mediální reprezentace muslimů ve vybraných periodikách: komparativní obsahová analýza.* Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír Volek.
- 5) BĚLOUBKOVÁ, Hana. *Muslimové v českých médiích - Otázka stavby nové brněnské mešity.* Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Eva Šlesingerová.

PŘÍLOHA : SEZNAM ANALYZOVANÝCH ČLÁNKŮ

(všechny články dostupné k 26.3.2013, buď v online formě, nebo z databáze Anopress IT)

MLADÁ FRONTA DNES

- 1) *Šéf brněnských muslimů napsal Židům a odsoudil kazatele za ostrý projev*
[<odkaz na článek>](#)
- 2) *Petici proti nesnášenlivosti podepsal i Duka, rozpory smuslimy trvají*
[<odkaz na článek>](#)
- 3) *Budoucnost Arabského jara, část druhá. Dočkáme se demokratizace a sekularizace islámu?*
[<odkaz na článek>](#)
- 4) *Nikdy jsme nepodporovali terorismus, hájí se nařčení brněnští muslimové*
[<odkaz na článek>](#)
- 5) *Šéf lidovců vystoupil v Hradci Králové na besedě antiislamistů*
[<odkaz na článek>](#)
- 6) *Co nám řekne o Íránu oscarový film Rozchod Nadera a Simin*
[<odkaz na článek>](#)
- 7) *Na univerzitě se sešli odpůrci i obhájci islámu, v diskusi to vřelo*
[<odkaz na článek>](#)
- 8) *Arabský svět podaný s bestsellerovým zjednodušováním*
[<odkaz na článek>](#)
- 9) *Spor muslimů s Židy kvůli kázání v brněnské mešitě je zažehnan*
[<odkaz na článek>](#)
- 10) *Osmdesátník Vlk: Bez duchovních hodnot to nejde, je na ně správná doba*
[<odkaz na článek>](#)
- 11) *Policie: Kázání v brněnské mešitě bylo trestné, je ale promlčené*
[<odkaz na článek>](#)
- 12) *Průvodce inteligentního čtenáře po arabském jaru*
[<odkaz na článek>](#)
- 13) *Lídr Suverenity žaluje, že nebyl muslim. Podle svědků se ženil v mešitě*
[<odkaz na článek>](#)
- 14) *Na šachový turnaj v Pardubicích muslimové nepřijedou, kvůli ramadánu*
[<odkaz na článek>](#)
- 15) *Kuřim má netušené prvenství. První centrum šíitských muslimův zemi*
[<odkaz na článek>](#)
- 16) *Muslimové chtějí ve Varech postavit mešitu. Zatím se schází v Thermalu*

[<odkaz na článek>](#)

17) *Pokud neprojdou restituce, peníze si bude moci nárokovat více církví*

[<odkaz na článek>](#)

18) *Franz chce adopce dvěma otci, Dienstbier eutanazii, Bobošíková popravy*

[<odkaz na článek>](#)

19) *Muslimové v brněnské mešitě stříleli a fotili*

[<odkaz na článek>](#)

20) *Akademiky oceněná kniha Svět politického islámu je těžkopádný monolit*

[<odkaz na článek>](#)

NOVINKY.CZ

21) *V mešitě v Brně mají zbraně, tvrdí bývalýmuslim a ukázal fotky s airsoftovou puškou*

[<odkaz na článek>](#)

22) *Církevní restituce dostaly červenou v dalším senátním výboru*

[<odkaz na článek>](#)

23) *Štefan Švec: Válka děloh*

[<odkaz na článek>](#)

24) *Průvodce muslimským manželstvím: Tahej ji za ucho, mlať ji rukou či klacíkem*

[<odkaz na článek>](#)

25) *V Ramalláhu hlaholí muezíni i kostelní zvony*

[<odkaz na článek>](#)

26) *Evropa bude jednou islámská, říká biolog, filosof a spisovatel Stanislav Komárek*

[<odkaz na článek>](#)

27) *Teroristé v Česku shánějí peníze, stále více vězňů přestupuje k islámu*

[<odkaz na článek>](#)

28) *Radim Uzel: Nerovnoprávnost na českých toaletách*

[<odkaz na článek>](#)

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

29) *Ohňostroj*

[<odkaz na článek>](#)

30) *Země, kde to všechno začalo*

[<odkaz na článek>](#)

31) *I v Česku máte problém s xenofobií, tvrdí Izraelci a Palestinci. Vystavují v DOXu*

- [<odkaz na článek>](#)
- 32) *Bronislav Ostřanský: Trochu růžové barvy islámu neuškodí*
[<odkaz na článek>](#)
- 33) *Šla jsem k Alláhovi a uvízla v pekle*
[<odkaz na článek>](#)
- 34) *Návrat doby kamenné? Potřebuje Německo šariju?*
[<odkaz na článek>](#)
- 35) *Rozhovor o islámu nejen v ČR s Lukášem Lhoťanem*
[<odkaz na článek>](#)
- 36) *Zeman a pud sebezáchovy*
[<odkaz na článek>](#)
- 37) *Burka v nás*
[<odkaz na článek>](#)
- 38) *Demokracie v božích rukou*
[<odkaz na článek>](#)
- 39) *Muslimský humor? Jsou hrdí a berou se příliš vážně, říká arabista Zdeněk Müller*
[<odkaz na článek>](#)
- 40) *Svůdný islám a náboženská svoboda*
[<odkaz na článek>](#)
- 41) *ČT vysílá cyklus Národnost v pubertě*
[<odkaz na článek>](#)
- 42) *Džihád srdcem*
[<odkaz na článek>](#)
- 43) *Film o integraci muslimů vzdoruje stereotypům v médiích. Hrdinou je boxer*
[<odkaz na článek>](#)
- 44) *Pardubické šachy s ramadánem*
[<odkaz na článek>](#)
- 45) *Multikulturalismus je realismus*
[<odkaz na článek>](#)
- 46) *O islamofobii v Brně*
[<odkaz na článek>](#)
- 47) *Máme právo si dělat legraci z proroků?*
[<odkaz na článek>](#)
- 48) *Otevřít dveře do světa islámu*
[<odkaz na článek>](#)
- 49) *Muslimové míří na pouť do Mekky. Dohlížet bude až 25 tisíc policistů*
[<odkaz na článek>](#)
- 50) *Islámské právo Šaría: O právní odpovědnosti démona*
[<odkaz na článek>](#)

51) Hra s ohněm
<odkaz na článek>

LIDOVÉ NOVINY

- 52) Islamisté vítězí ve volbách. Máme se bát?; zveřejněno 18.01.2012, rubrika Horizont
- 53) Budoucnost jedné iluze; zveřejněno 4.2., rubrika Orientace/studovna
- 54) Vadí islám, či východ?; zveřejněno 16. 2., rubrika Názory
- 55) Vojáci, pozor – korán; zveřejněno 23.2., rubrika Názory
- 56) Stát se to v mešitě, dívky by už nežily; zveřejněno 18. 8., rubrika Svět/téma
- 57) Mešita není totéž co minaret; zveřejněno 29. 5., rubrika Názory
- 58) Jako strachy podělaná bába; zveřejněno 22. 11., rubrika Názory
- 59) Můžu být muslimka i myslivec? ; zveřejněno 12. 5., rubrika Kultura
- 60) Islám a příběh rozumu; zveřejněno 30. 6., rubrika Orientace/esej
- 61) Islám znamená mír; zveřejněno 14. 9., rubrika Názory
- 62) Začala letošní muslimská pouť; zveřejněno 25. 10., rubrika Svět/téma
- 63) Islám nemá autoritu, která by bránila ničení památek; zveřejněno 3. 7., rubrika Názory
- 64) Nekonečné téma islámu; zveřejněno 17. 9., rubrika Názory
- 65) Žádní nacionalisté, jsme strážci tradic; zveřejněno 20. 10., rubrika Rozhovor

AKTUÁLNĚ

- 66) Vít Klíma: Vize: I. ovládnou českou kotlinu Vietnamci a muslimové?
<odkaz na článek>
- 67) Josef Dolista: Náboženský fenomén
<odkaz na článek>
- 68) Brněnští muslimové odmítají napojení na radikály
<odkaz na článek>
- 69) Pavel Bělobrádek: Nebezpečí islámu?
<odkaz na článek>
- 70) Marek Vácha: Proč mám rád Židy
<odkaz na článek>
- 71) Jan Payne: Burka povinná pro všechny ženy!
<odkaz na článek>
- 72) Martin Novák: Pozvete ještě Wilderse, pane senátore?
<odkaz na článek>

73) *Zdeněk Müller: Nezměnitelný korán v měnícím se světě*

[<odkaz na článek>](#)

74) *Šádí Shanaáh: Je islám hrozbou pro ČR?*

[<odkaz na článek>](#)

75) *Stanislav Komárek: Burka v nás*

[<odkaz na článek>](#)

76) *Benjamin Kuras: Bůh se vrací*

[<odkaz na článek>](#)

77) *Zdeněk Müller: Demokracie versus přirozenost*

[<odkaz na článek>](#)

78) *Zdeněk Müller: Věčné návraty rouhačství*

[<odkaz na článek>](#)

79) *Zdeněk Müller: Strach z Eurabie*

[<odkaz na článek>](#)

80) *Český muslim nepustil domů úředníky, přijde o dávky*

[<odkaz na článek>](#)

81) *Proč jsou prorok Mohamed a korán nedotknutelní*

[<odkaz na článek>](#)

DENÍK

82) *Židům se omluvíme, slibují muslimové - Deník.cz*

[<odkaz na článek>](#)

83) *K mnohým věcem jsme mlčeli; zveřejněno 20. 10., rubrika Rozhovor*

84) *Brněnští muslimové: Nejsme radikálové; zveřejněno 27. 1., rubrika Brno*

85) *Brněnští muslimové se omluvili Židům za kázání; zveřejněno 12. 1., rubrika Brno*

86) *Aula univerzity připomínala bojiště. Šlo o hrozbu islámu*

[<odkaz na článek>](#)

87) *Hrozí mi trest smrti, stejně jako jiným odpadlíkům či kritikům islámské víry*

[<odkaz na článek>](#)

88) *Na sobotní festival Na Karmeli dorazí i prsatý Josef Formánek; zveřejněno 16. 3., rubrika Boleslavsko*

89) *Obávám se, že jsou v ohrožení lidská práva nás všech*

[<odkaz na článek>](#)

90) *Šestým patrem koleje znějí modlitby. Je tam mešita*

[<odkaz na článek>](#)

91) *Kázání proti židům zůstane bez trestu; zveřejněno 28. 5., rubrika Brno*

92) *Promítnou film Rihla, který vypráví o českých muslimech*

[<odkaz na článek>](#)

- 93) *Dokument přiblíží pocity muslimů; zveřejněno 19. 6., rubrika Kultura-region*
- 94) *Další spory mezi muslimy v Brně. Policie řeší vloupání; zveřejněno 2. 6., rubrika Brno*
- 95) *Islám je vzor v oblasti dluhů, znělo sálem; zveřejněno 26. 3., rubrika Novojičínsko*
- 96) *Muslimové mají mešitu v Kolové, modlitebna je i v hotelu Thermal*
- [<odkaz na článek>](#)
- 97) *Půst? Kojící a těhotné ženy mají výjimku*
- [<odkaz na článek>](#)
- 98) *Bez dcerky neodejdu: Manžel věznil ženu z Ústeckého kraje i s dítětem rok*
- [<odkaz na článek>](#)
- 99) *Ramadán prožila část Arabů v karvinských lázních*
- [<odkaz na článek>](#)
- 100) *Ramadán ukončí tři až pět datlí; zveřejněno 23. 8., rubrika Jižní Morava*
- 101) *Islám – učení proroka Mohameda; zveřejněno 18. 10., rubrika Kultura regionu*
- 102) *Nejdůležitější hodnota je svoboda; zveřejněno 1. 11., rubrika Valašsko*
- 103) *Voják a kaplan řekne o islámu; zveřejněno 24. 11., rubrika Náchodsko*
- 104) *Rozvědka: Do armády pronikají extremisté; zveřejněno 29. 8., rubrika Česká republika*
- 105) *DENÍK IVANA HOFFMANA*
- [<odkaz na článek>](#)

BLESK

- 106) *Erotické vtipy mám od maminky; zveřejněno 25. 5., rubrika Blesk Magazín*
- 107) *Pouť života: 3,4 milionu muslimů zamířilo do Mekky*
- [<odkaz na článek>](#)
- 108) *Muslim střílel v mešitě v Brně ze samopalu! Hrál si na teroristu?*
- [<odkaz na článek>](#)
- 109) *Exkluzivní rozhovor s Milošem Zemanem*
- [<odkaz na článek>](#)

AHA!

- 110) *Provokuje muslimy; zveřejněno 26. 2., rubrika Aktuálně*
- 111) *Lákáme teroristy; zveřejněno 3. 5., rubrika Politika*